

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

**UŻYWANIE ALKOHOLU i NARKOTYKÓW
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ**

**RAPORT z BADAŃ ANKIETOWYCH
ZREALIZOWANYCH w WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM w 2011 r.**

**EUROPEJSKI PROGRAM
BADAŃ ANKIETOWYCH w SZKOŁACH
ESPAD**

SEJMIK WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

OPOLE, LUTY 2012

Opracowanie:

Janusz Sieroślawski

Instytut Psychiatrii i Neurologii

Warszawa 2011

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	4
WPROWADZENIE	7
CEL BADANIA	8
POPULACJA i PRÓBA	9
PROCEDURA BADAWCZA	10
WYNIKI	11
Palenie tytoniu	12
Picie napojów alkoholowych	18
Używanie innych substancji psychoaktywnych	38
Problem dopalaczy	48
Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi	51
Problemy związane z używaniem alkoholu	56
Dostępność substancji psychoaktywnych	58
Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	70
Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	77
Rodzice a używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież	82
Gry hazardowe	86
Wiarygodność wyników.....	88
WNIOSKI i REKOMENDACJE	90

STRESZCZENIE

W maju i czerwcu 2011 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (wiek: 15-16 lat) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (wiek: 17-18 lat) Województwa Opolskiego. Badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy. Na poziomie europejskim badania koordynowane są przez szwedzki ośrodek badań nad alkoholem i narkotykami (CAN) ze Sztokholmu. Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 89,4% uczniów trzecich klas gimnazjów i 97,1% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło je 60,0% piętnasto-szesnastolatków i 83,0% siedemnasto-osiemnastolatków.

Najbardziej popularnym napojem alkoholowym wśród całej młodzieży jest piwo, a najmniej – wino. Wysoki odsetek badanych przyznaje się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, chociaż raz, upiło się 24,7% uczniów z młodszej kohorty i 33,8% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 46,9% uczniów młodszych i 24,4% uczniów starszych.

Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym. Chociaż raz w życiu paliło 63,2% gimnazjalistów i 73,5% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 32,7% uczniów z grupy młodszej i 43,2% ze starszej.

Picie napojów alkoholowych jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Jeszcze rzadziej zdarza się przyjmowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Takie doświadczenia, chociaż raz w życiu, stały się udziałem 14,1% uczniów z młodszej kohorty i 14,6% ze starszej kohorty.

Sięganie po te leki jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych, niż alkoholu i tytoniu. Większość badanych nigdy po substancje nielegalne nie sięgała. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 29,7% młodszych uczniów i 40,2% starszych uczniów. W młodszej kohorcie na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia są substancje wziewne (9,2%), natomiast w starszej grupie – amfetamina (8,9%).

Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W klasach trzecich gimnazjów używa tego środka ponad 24,7% uczniów, w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych – 32,3%.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 12,6% uczniów klas trzecich gimnazjów i 17,1% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych używało marihuany lub haszyszu.

Zarówno eksperymentowanie z substancjami nielegalnymi, jak ich okazjonalne używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Niemal wszyscy badani słyszeli o „dopalaczach”, jednak tylko 18,4% uczniów klas trzecich gimnazjów i 21,0% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych było kiedykolwiek w sklepie z „dopalaczami”. Odsetki

uczniów z młodszej kohorty, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy są jeszcze niższe (13,4% gimnazjalistów i 15,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych).

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji nielegalnych jest oceniana niżej. Spośród substancji nielegalnych najwyżej oceniana jest dostępność przetworów konopi.

Badani narażeni są przede wszystkim na oferty napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponowane są przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania, niż rodzaj substancji.

Oczekiwania wobec alkoholu oraz marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

Około jednej trzeciej młodzieży grała, chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 8,4% uczniów trzecich klas gimnazjów i 9,2% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Szacuje się, że ok. 2% młodzieży może być zagrożonych hazardem problemowym.

WPROWADZENIE

Idea paneuropejskiej współpracy w badaniach szkolnych na temat używania substancji psychoaktywnych powstała wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy (Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs - Pompidou Group). Sprowadza się ona do uzgodnienia i na ile to możliwe wystandardyzowania metodologicznych warunków badań w różnych krajach, tak aby ich wyniki uczynić maksymalnie porównywalnymi. Badania zainicjowane przez tę grupę przyjęły formę wieloletniego programu badawczego zatytułowanego: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) i prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandardyzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach.

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już czterokrotnie: w 1995 r. w 1999 r., 2003 r. oraz w 2007 r. na próbach losowych uczniów klas I i III szkół ponadpodstawowych (wg starego systemu edukacji) oraz klas III gimnazjów i klas II szkół ponadgimnazjalnych (wg nowego systemu edukacji). W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2011 r. w badaniu uczestniczyło już 39 kraje naszego kontynentu. Badanie ESPAD wspierane jest przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA), bowiem dostarcza danych w zakresie jednego z pięciu kluczowych wskaźników, tj. używania narkotyków w populacji generalnej.

Jak pokazały wyniki dotychczasowych badań ogólnopolskich picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. Używanie substancji

nielegalnych stawało się coraz bardziej widocznym problemem. Pod względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza polskie piętnasto-szesnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają dynamice, stąd potrzeba monitorowania. Istotną cechą problemu używania substancji psychoaktywnych przez młodzież jest jego nierównomierna dystrybucji na terenie kraju. Generalnie problem ten bardziej rozpowszechniony jest w wielkich miastach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne podejmowane zarówno w skali kraju, jak i na poziomie regionalnym i lokalnym wymagają wiedzy o rozmiarach i trendach w rozwoju zjawiska, stąd potrzeba podejmowania także badań w skali lokalnej i regionalnej. Wyniki badań ogólnopolskich mogą okazać się kiepskim przybliżeniem lokalnego obrazu zjawiska.

CEL BADANIA

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była jednak również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie, jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym jak psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem.

Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla młodzieży Województwa Opolskiego i porównania z wynikami badań ESPAD dla całego kraju.

POPULACJA i PRÓBA

Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 1995 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 1993 r. (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Podejście kohortowe, przy zdefiniowaniu kohorty przez rok urodzenia, podyktowane było względami międzynarodowej porównywalności. Przy silnym zróżnicowaniu systemów szkolnych w Europie rok urodzenia jest jedynym wspólnym kryterium zapewniającym porównywalność badanych populacji. Założono, że 95% tej młodzieży uczęszcza do szkół, w zdecydowanej większości do trzecich klas gimnazjów i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (licea ogólnokształcące, licea profilowane, technika, zasadnicze szkoły zawodowe). W związku z tym próba badawcza została pobrana spośród młodzieży szkolnej z tych typów szkół i poziomów klas.

Schemat losowania przewidywał równomierny rozkład próby w województwie przy maksymalnym jej rozproszeniu. Operatem losowania była lista szkół MEN zawierająca informacje o liczbie klas w każdej ze szkół. Jednostką losowania była klasa szkolna, próba miała zatem charakter klastrowo-warstwowy. Schemat doboru zakładał losowy dobór dwustopniowy. Najpierw losowano szkoły, a następnie klasy. Szkoły były losowane z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby klas tak, aby wszystkie klasy miały jednakowe szanse znalezienia się w próbie, niezależnie od wielkości szkoły, z której pochodzą. Klasy dobierane były w losowaniu prostym, po jednej z każdej z wylosowanych szkół. W klasach badaniu poddawano wszystkich obecnych w tym czasie uczniów, niezależnie od roku urodzenia.

Zrealizowana próba uczniów Województwa Opolskiego liczyła 1409 uczniów trzecich klas gimnazjów oraz 1029 uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Wśród gimnazjalistów 50,8% stanowiły dziewczęta, zaś 49,2% - chłopcy. W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych było 53,1% chłopców oraz 46,9% dziewcząt.

Zastosowana w badaniu wielkość próby przy opisanej wyżej metodzie jej losowania pozwala na uzyskanie reprezentatywności statystycznej dla każdej z kohort.

Wyniki prezentowane w raporcie obejmują nie tylko młodzież urodzoną w 1995 r. oraz w 1993 r., ale wszystkich uczniów trzecich klas gimnazjów i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Na potrzeby porównań międzynarodowych eliminowani z próby są uczniowie drugorocznicy oraz ci, którzy wcześniej rozpoczęli karierę szkolną.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało realizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankieterów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania. Jako ankieterzy byli zatrudniani przede wszystkim ludzie młodzi, głównie studenci, o łatwym kontakcie z młodzieżą szkolną. Ankieterzy zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania. Praca ankieterów była wyrywkowo kontrolowana przez koordynatorów.

Nawiązanie kontaktu z wylosowanymi szkołami należało do obowiązków ankietera. Udział szkoły w badaniu negocjowany był także bezpośrednio przez ankietera. Badanie uzyskało wsparcie Ministra Edukacji Narodowej, którego pismo w tej sprawie zostało przekazane za pośrednictwem kuratoriów do wylosowanych szkół.

W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości. Służyły temu :

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankietera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze),
- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie, a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Ankieterzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Instytutu za pośrednictwem instruktorów lokalnych. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie założono i zweryfikowano zbiór danych. Obliczenia wyników badania zostały wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows ver. 18.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, potem napojów alkoholowych a w końcu pozostałych środków, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów, jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Następnie zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. W dalszej kolejności omówimy opinie o szkodliwości używania poszczególnych substancji oraz oceny badanych odnoszące się do rozmiarów sięgania po nie w ich najbliższym otoczeniu. Następnie zobaczymy, jaki stosunek do używania substancji przez uczniów mają ich rodzice.

Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w dwóch wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi przydatny jest do uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących, a także palących okazjonalnie lub regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zebranych na przestrzeni całego życia zawiera tabela 1.

Tabela 1. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie palił	39,1	42,8
	1-2 razy	16,7	15,3
	3-5 razy	8,4	8,0
	6-9 razy	5,1	4,1
	10-19 razy	5,2	4,4
	20-39 razy	3,7	3,5
	40 razy lub więcej	21,9	21,8
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie palił	24,2	29,1
	1-2 razy	13,7	15,0
	3-5 razy	8,0	7,9
	6-9 razy	6,8	5,6
	10-19 razy	6,1	6,0
	20-39 razy	5,2	4,4
	40 razy lub więcej	36,0	32,0

W czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 60,9% uczniów klas trzecich gimnazjów i 75,8% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić frakcję osób, które paliły nie więcej niż 5 razy w swoim życiu. Frakcja ta liczy 25,1% młodszych i 21,7% starszych. Jednocześnie 21,9% z pierwszej grupy i 36,0% z drugiej paliło 40 razy lub więcej. Te ostatnie frakcje badanych, to osoby, których palenie wyszło poza fazę eksperymentowania.

Porównanie wyników dla Województwa Opolskiego z wynikami dla całego kraju wskazuje na nieznacznie większe rozpowszechnienie podejmowanie prób palenia tytoniu w badanym województwie, wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych wyższy jest również odsetek uczniów, którzy palili co najmniej 40 razy w życiu.

Palenie tytoniu jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych (tabele 2 i 3).

Tabela 2. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie palił	36,4	38,7
	1-2 razy	17,8	16,7
	3-5 razy	9,7	8,0
	6-9 razy	4,4	4,1
	10-19 razy	4,6	4,3
	20-39 razy	3,1	3,2
	40 razy lub więcej	23,9	25,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie palił	23,1	24,9
	1-2 razy	13,3	14,7
	3-5 razy	7,9	8,7
	6-9 razy	5,7	5,3
	10-19 razy	7,4	6,2
	20-39 razy	4,1	4,6
	40 razy lub więcej	38,6	35,5

Zarówno odsetki uczniów, którzy podejmowali próby z paleniem, jak i tych, którzy wyszli poza fazę pojedynczych prób są wyższe wśród chłopców, niż wśród dziewcząt. Prawidłowość ta obowiązuje w obu badanych kohortach.

W Województwie Opolskim odsetek chłopców zarówno podejmujących próby palenia, jak i palących co najmniej 40 razy w życiu, jest zbliżony do wyniku w całym kraju. W grupie dziewcząt wartości obu wskaźników są wyraźnie wyższe w badanym województwie w porównaniu do wyników w całej Polsce. W konsekwencji różnice między chłopcami a dziewczętami są w Opolskim nieco mniejsze niż średnio w kraju.

Tabela 3. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez dziewczęta

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie palił	41,6	46,9
	1-2 razy	15,7	14,0
	3-5 razy	7,1	8,0
	6-9 razy	5,7	4,0
	10-19 razy	5,7	4,6
	20-39 razy	4,3	3,9
	40 razy lub więcej	19,9	18,7
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie palił	25,6	33,5
	1-2 razy	14,1	15,3
	3-5 razy	8,1	7,0
	6-9 razy	8,1	5,9
	10-19 razy	4,6	5,8
	20-39 razy	6,4	4,1
	40 razy lub więcej	33,1	28,4

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 31,2% piętnasto-szesnastolatków i 45,0% siedemnasto-osiemnastolatków (tabela 4).

Wśród nich, odnotowujemy znaczne zróżnicowanie pod względem nasilenia palenia. Badani z obu poziomów nauczania w podobnych odsetkach zaliczali się do grupy palących codziennie w ilości przekraczającej 10 papierosów dziennie – wśród uczniów gimnazjów – 3,7%, a wśród młodzieży ze starszych klas – 4,1%.

Tabela 4. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie	68,8	70,2
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,4	8,2
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,2	4,1
	1-5 papierosów dziennie	8,9	8,2
	6-10 papierosów dziennie	5,0	5,3
	11-20 papierosów dziennie	2,4	2,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,3	1,7
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Nie	55,0	58,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,3	9,8
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,0	4,9
	1-5 papierosów dziennie	10,8	11,1
	6-10 papierosów dziennie	9,7	9,0
	11-20 papierosów dziennie	5,9	5,0
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,4	2,1

Uczniowie drugich klas szkół ponadgimnazjalnych Województwa Opolskiego nieznacznie częściej niż uczniowie w całym kraju palili tytoń w czasie ostatnich 30 dni. Rozpowszechnienie codziennego palenia w ilości, co najmniej 10 papierosów w ciągu doby, było w województwie zbliżone do średniej ogólnopolskiej. Prawidłowości te dotyczą zarówno gimnazjalistów, jak uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Rozpowszechnienie aktualnego palenia okazało się być zależne od płci zarówno wśród młodszej, jak i wśród starszej młodzieży (tabele 5 i 6).

Tabela 5. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie	67,9	68,8
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,0	7,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	2,8	4,0
	1-5 papierosów dziennie	9,9	8,1
	6-10 papierosów dziennie	5,0	6,7
	11-20 papierosów dziennie	3,9	3,2
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,7	2,2
II klasy szkół ponad- gimnazjal- nych	Nie	51,9	54,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,3	10,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	6,3	4,5
	1-5 papierosów dziennie	9,8	11,0
	6-10 papierosów dziennie	11,2	10,2
	11-20 papierosów dziennie	7,4	7,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	3,1	2,7

W obu badanych kohortach zwraca uwagę wyższy odsetek chłopców niż dziewcząt deklarujących aktualne palenie. W klasach trzecich gimnazjów ta różnica jest nieznaczna – przynajmniej raz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 30,2% dziewcząt oraz 32,1% chłopców. W klasach drugich szkół z poziomu ponadgimnazjalnego jest on dość pokaźna – w czasie ostatnich 30 dni paliło 41,6% dziewcząt oraz 48,1% chłopców.

Codziennie palenie w ilościach przekraczających 10 papierosów dziennie deklarowało więcej chłopców niż dziewcząt - w klasach trzecich gimnazjów odpowiednio 6,5% i 3,4%, w klasach drugich szkół z poziomu ponadgimnazjalnego – 9,9% i 5,8%.

Tabela 6. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie	69,8	71,5
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,8	9,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	5,7	4,2
	1-5 papierosów dziennie	7,8	8,3
	6-10 papierosów dziennie	5,0	3,9
	11-20 papierosów dziennie	1,1	1,5
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	0,9	1,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie	58,4	62,3
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,2	9,5
	Mniej niż 1 papieros dziennie	5,6	5,3
	1-5 papierosów dziennie	12,1	11,2
	6-10 papierosów dziennie	7,9	7,7
	11-20 papierosów dziennie	4,2	2,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,7	1,5

W Województwie Opolskim palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni było częściej deklarowane przez dziewczęta niż przez chłopców, odwrotnie niż na terenie całego kraju. Natomiast palenie więcej niż 10 papierosów dziennie było znacznie bardziej rozpowszechnione wśród chłopców na obu analizowanych obszarach.

Rozpowszechnienie aktualnego palenia wśród chłopców w Województwie Opolskim pozostaje na poziomie zbliżonym do obserwowanego na terenie całego kraju, zarówno wśród młodszych jak i starszych roczników. Wśród dziewcząt ze starszej kohorty odsetek palących w czasie ostatnich 30 dni oraz tych, które wypalały więcej niż 10 papierosów dziennie był wyższy niż w wśród ich rówieśniczek z próby ogólnopolskiej.

Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 89,4% gimnazjalistów z klas trzecich i 97,1% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (tabela 7).

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 79,4% młodszych uczniów i 94,1% uczniów starszych. Warto zauważyć, że odsetki konsumentów alkoholu, definiowanych jako osoby, które piły jakiegokolwiek napój alkoholowy w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, w przypadku uczniów młodszych nie odbiegają znacznie od odsetków konsumentów stwierdzanych w badaniach na populacji osób dorosłych.

Tabela 7. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	89,4	87,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	79,4	78,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	60,0	57,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	97,1	95,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	94,1	91,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	83,0	80,4

Na tym tle nie dziwi wyższy odsetek konsumentów w klasach starszych - większość uczniów z tych klas w momencie badania była już pełnoletnia lub zbliżała się do wieku dorosłości. Niewiele niższy odsetek konsumentów alkoholu wśród uczniów klas trzecich gimnazjów - głównie piętnastolatków powinien budzić niepokój spoglądając na rzecz, czy to z perspektywy zdrowia publicznego, czy norm prawnych. Jak pokazują wyniki badania, wśród piętnastolatków picie alkoholu stanowi normę, przynajmniej w sensie statystycznym.

Uczniowie w Województwie Opolskim nieznacznie częściej niż uczniowie w całym kraju deklarowali picie napojów alkoholowych kiedykolwiek w życiu, a także picie w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Prawidłowości te dotyczą zarówno gimnazjalistów, jak uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 60,0% uczniów z grupy młodszej i 83,0% uczniów z grupy starszej.

Trzeba przypomnieć, że badanie było realizowane w maju i czerwcu - okres ostatnich 30 dni przypadał zatem na kwiecień i maj, w zależności od tego kiedy, który z badanych wypełniał ankietę. Okres ten nie obejmował zatem świąt, karnawału, czy wakacji, które jak można przypuszczać szczególnie sprzyjają okazjom do picia. Częste używanie alkoholu było nieco częściej deklarowane przez uczniów w Województwie Opolskim niż na terenie całego kraju.

Tabela 8. Picie napojów alkoholowych wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	90,8	89,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	81,7	80,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	62,8	62,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	96,9	96,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	94,5	93,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	85,2	84,9

Wśród gimnazjalistów rozpowszechnienie picia alkoholu okazało się zróżnicowane ze względu na płeć zarówno gdy w grę wchodzi picie w czasie ostatnich 12 miesięcy jak i w czasie ostatnich 30 dni, wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych tylko, gdy analizujemy picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabele 8 i 9). Wartości wskaźnika picia kiedykolwiek w życiu dla chłopców i dziewcząt nie różnią się istotnie między sobą. Prawidłowość ta dotyczy zarówno piętnasto-szenastolatków jak i siedemnasto-osiemnastolatków. Różnice między chłopcami dziewczętami, które ujawniają

wyniki badania nie są zbyt wielkie. Zdają się wskazywać na zatrzymanie się procesu wyrównywania różnic w wzorach picia między dziewczętami i chłopcami, który wiązać można było z procesem emancypacji dziewcząt. Picie alkoholu w naszej kulturze, to raczej domena mężczyzn. Wśród dorosłych mieszkańców naszego kraju spotykamy wielokrotnie więcej niepijących kobiet, niż mężczyzn abstynentów. Wśród nastolatków proporcje te są niemal wyrównane.

Tabela 9. Picie napojów alkoholowych wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	88,1	85,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	77,3	76,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	57,2	53,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	97,3	94,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	93,7	89,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	80,4	75,6

Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych wśród chłopców w Województwie Opolskim pozostaje na poziomie zbliżonym do wyników w całym kraju. Z kolei dziewczęta w Województwie Opolskim częściej deklarowały spożycie napojów alkoholowych niż ich rówieśniczki na terenie całego kraju. Ta prawidłowość dotyczy obu kohort oraz wszystkich analizowanych okresów czasowych. Największe różnice występują w przypadku częstego picia przez dziewczęta z trzecich klas gimnazjum.

Konsumpcję poszczególnych typów napojów alkoholowych prześledzimy na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 10). Zarówno w trzecich klasach gimnazjów, jak wśród młodzieży starszej najwyższe odsetki konsumentów ma piwo, na drugim miejscu jest wódka a dopiero na trzecim wino. Każdy z trzech typów napojów jest bardziej popularny w klasach ponadgimnazjalnych w porównaniu z klasami gimnazjalnymi.

Tabela 10. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Picie piwa	60,6	57,4
	Picie wina	24,7	26,0
	Picie wódki	44,9	40,7
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Picie piwa	81,0	78,1
	Picie wina	35,0	35,6
	Picie wódki	69,5	62,8

Wódkę pił, co najmniej raz w ciągu ostatnich trzydziestu dni, więcej, niż co trzeci badany gimnazjalista (44,9%) i znacznie więcej, niż co drugi uczeń szkoły wyższego poziomu (69,5%). Picie piwa zdarzyło się w tym czasie większości badanych, grubo ponad połowie gimnazjalistów (60,6%) i ponad trzem czwartym uczniów starszych (81,0%). Wino piła blisko jedna czwarta młodszej młodzieży (24,7%) objętej badaniem i ponad jedna trzecia uczniów ze starszej grupy (35,0%).

Rozpowszechnienie picia piwa, i szczególnie, wódki jest zauważalnie wyższe w Województwie Opolskim w porównaniu do całego kraju. Spożycie wina

przez uczniów trzecich klas gimnazjów oraz drugich klas szkół ponadgimnazjalnych pozostaje na poziomie zbliżonym do obserwowanego w Polsce ogółem.

Płeć wprowadza istotne różnice w obrazie popularności poszczególnych trunków. W tabelach 11 i 12 zebrano dane o odsetkach chłopców i dziewcząt pijących każdy z trunków w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem.

W trzecich klasach gimnazjów, zarówno wśród chłopców jak i wśród dziewcząt, na pierwszym miejscu jest piwo, potem wódka i wino. Podobnie jest w klasach starszych.

W obu grupach w przypadku piwa i wódki odsetki pijących w czasie ostatnich 30 dni są wyższe wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

W przypadku wina dziewczęta z gimnazjów w podobnym odsetku jak chłopcy a dziewczęta z szkół ponadgimnazjalnych nawet częściej niż chłopcy zaliczają się do pijących w czasie ostatnich 30 dni.

Tabela 11. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Picie piwa	64,3	62,2
	Picie wina	24,2	25,1
	Picie wódki	47,7	45,8
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Picie piwa	84,7	83,8
	Picie wina	30,6	32,4
	Picie wódki	73,8	69,1

Tabela 12. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Picie piwa	56,9	52,8
	Picie wina	25,1	26,8
	Picie wódki	42,2	35,8
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Picie piwa	76,8	72,1
	Picie wina	40,1	39,0
	Picie wódki	64,6	56,0

Chłopcy z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych Województwa Opolskiego częściej niż ich rówieśnicy w całym kraju deklarowali picie wódki. Popularność piwa i wina pozostawała na zbliżonym poziomie. Gimnazjaliści także nie odbiegają od swoich rówieśników z próby ogólnopolskiej.

Więcej różnic między Opolskim a całym krajem wystąpiło u dziewcząt. W obu kohortach dziewczęta z Województwa Opolskiego częściej deklarowały picie piwa i wódki niż ich rówieśniczki w całym kraju.

Wskaźnikiem wielkość konsumpcji przy jednej okazji każdego z napojów alkoholowych było pytanie o ilość wypitą przy ostatniej okazji picia napojów alkoholowych.

Wielkości spożycia przy jednej okazji piwa, wina i wódki oraz dwóch względnie nowych na naszym rynku napojów alkoholowych tj. cidera i alkopopu (tabele 13-17) są silnie zróżnicowane, zarówno wśród uczniów klas trzecich gimnazjów jak klas drugich szkół ponadgimnazjalnych.

Typową ilością piwa konsumowaną przy jednej okazji przez uczniów młodszych jest od 0,5 litra do litra (29,7%) lub poniżej 0,5 litra (23,1%). W klasach starszych najczęściej pije się między 0,5 litra, a 1 litrem tego napoju (37,1%).

Porównanie rozkładów wielkości jednorazowego spożycia piwa przez uczniów klas trzecich gimnazjów w Województwie Opolskim i w całym kraju nie ujawnia znaczących różnic.

Tabela 13. Spożycie jednorazowe piwa

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije piwa	17,9	19,9
	Ostatnim razem nie pił piwa	14,7	15,0
	Poniżej 0,5 litra	23,1	22,3
	Powyżej 0,5 do 1 litra	29,7	29,2
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	9,8	8,9
	Powyżej 2 litrów	4,8	4,7
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie pije piwa	7,4	8,9
	Ostatnim razem nie pił piwa	16,5	12,4
	Poniżej 0,5 litra	15,8	18,9
	Powyżej 0,5 do 1 litra	37,1	37,3
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	13,1	12,7
	Powyżej 2 litrów	10,0	9,7

Mniej informacji mamy o wielkości spożycia wina i wódki przy jednej okazji, bowiem znacznie mniej badanych piło te trunki w czasie swojej ostatniej okazji. Rozkłady odpowiedzi pokazują jednak wyraźnie odmienny charakter tych dwóch napojów. W przypadku wina badani grupują się w rejonie niższych wartości, w przypadku wódki rozkład jest bardziej równomierny z lekkim przechyłem w stronę większych ilości, szczególnie wśród drugoklasistów ze szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 14. Spożycie jednorazowe wina

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije wina	41,0	40,9
	Ostatnim razem nie pił wina	31,2	31,5
	Poniżej 100 gram	13,7	15,0
	Powyżej 100 gram do 200 gram	6,5	6,3
	Powyżej 200 gram do 749 gram	3,0	3,0
	750 gram lub więcej	4,5	3,3
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie pije wina	24,2	27,3
	Ostatnim razem nie pił wina	43,2	41,7
	Poniżej 100 gram	12,7	14,6
	Powyżej 100 gram do 200 gram	7,0	7,3
	Powyżej 200 gram do 749 gram	5,1	3,8
	750 gram lub więcej	7,8	5,3

W młodym pokoleniu, podobnie jak wśród dorosłych, wino i wódka zdają się pełnić inne funkcje. Picie wina ma wyraźnie bardziej symboliczny charakter, stąd wystarczają mniejsze ilości. Wódka zaś służy głównie jako intoksykant, stąd pije się jej więcej.

Porównanie rozkładów wielkości spożycia wina i wódki w Województwie Opolskim i w całym kraju nie ujawnia żadnych znaczących różnic.

Najmniej informacji zebrano na temat nowych napojów alkoholowych. Tylko nieliczni pili je podczas swojej ostatniej okazji alkoholowej. Napoje te nie zdobyły sobie jeszcze, jak widać, dużej popularności. Pite są one raczej w niewielkich ilościach.

Tabela 15. Spożycie jednorazowe wódki

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie piję wódki	43,2	39,9
	Ostatnim razem nie pił wódki	21,2	24,6
	Poniżej 50 gram	9,0	9,9
	Powyżej 50 gram do 100 gram	7,5	7,8
	Powyżej 100 gram do 250 gram	7,0	7,2
	Powyżej 250 gram	12,2	10,7
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie piję wódki	27,7	21,3
	Ostatnim razem nie pił wódki	27,3	29,2
	Poniżej 50 gram	8,1	8,1
	Powyżej 50 gram do 100 gram	8,0	10,4
	Powyżej 100 gram do 250 gram	8,9	11,7
	Powyżej 250 gram	20,0	19,3

Zarówno cider jak alcopop, tak popularne wśród młodzieży, szczególnie młodszej, w krajach Zachodniej Europy, w Polsce nie zdobyły sobie jak na razie większego uznania, przynajmniej wśród nastolatków. Dane z tabel 16 i 17 - przekonują, że każdy z tych napojów pojawia się we wzorze ostatniej konsumpcji napojów alkoholowych jedynie u mniej niż 10% badanych, niezależnie od tego, czy mowa o gimnazjalistach, czy o uczniach szkół ponadgimnazjalnych. Zdecydowana większość uczniów z obu grup w ogóle tych napojów nie pije. Ci nieliczni, którzy ostatnio pili cider lub alcopop, w większości wypili nie więcej niż 1 litr.

Tabela 16. Spożycie jednorazowe cideru

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije cideru	78,8	84,3
	Ostatnim razem nie pił cideru	13,9	11,1
	Poniżej 0,5 litra	3,5	2,4
	Powyżej 0,5 do 1 litra	2,1	1,3
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,8	0,4
	Powyżej 2 litrów	0,9	0,5
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie pije cideru	70,7	82,7
	Ostatnim razem nie pił cideru	19,6	12,4
	Poniżej 0,5 litra	4,9	2,0
	Powyżej 0,5 do 1 litra	3,2	1,3
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,6	0,9
	Powyżej 2 litrów	1,0	0,8

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Opolskim i całym krajem, ani w popularności alkopopu, ani w wielkości spożycia jednorazowego u tych, którzy po ten napój sięgają. Jeśli chodzi o cider, to rozkłady spożycia jednorazowego w województwie i w całym kraju są podobne, jednak odsetki, tych którzy pili ten napój przy ostatniej okazji konsumpcji napojów alkoholowych są na Opolszczyźnie są wyższe niż średnio w kraju.

Tabela 17. Spożycie jednorazowe alkoholu

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pije alkoholu	87,3	88,0
	Ostatnim razem nie pił alkoholu	10,0	9,5
	Poniżej 0,5 litra	1,7	1,1
	Powyżej 0,5 do 1 litra	0,5	0,9
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,1	0,1
	Powyżej 2 litrów	0,4	0,3
II klasy szkół ponad- gimnazjalnych	Nigdy nie pije alkoholu	82,9	85,7
	Ostatnim razem nie pił alkoholu	14,2	11,2
	Poniżej 0,5 litra	1,4	0,9
	Powyżej 0,5 do 1 litra	0,9	1,0
	Powyżej 1 litra do 2 litrów	0,4	0,4
	Powyżej 2 litrów	0,1	0,8

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości. Jak pokazują dane z tabeli 18. ponad połowa (53,1%) gimnazjalistów i niemal trzy czwarte (75,8%) badanych ze starszej kohorty ma za sobą doświadczenie upicia się.

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem upiło się chociaż raz 42,5% młodszej młodzieży i 57,4% starszych uczniów. W czasie ostatnich 30 dni poprzedzających badanie w stan nietrzeźwości wprowadziło się 24,7% uczniów trzecich klas gimnazjów i 33,8% uczniów klas trzecich szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 18. Przekraczanie progu nietrzeźwości

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	53,1	48,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	42,5	36,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	24,7	21,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	75,6	70,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	57,4	54,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	33,8	32,3

Przekraczanie progu nietrzeźwości kiedykolwiek w życiu, a także w czasie 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem, zdarzało się gimnazjalistom w Województwie Opolskim w większym odsetku niż w całym kraju. Podobnie jest z uczniami szkół ponadgimnazjalnych, z tą różnicą, że pod względem wskaźnika upijana się w czasie ostatnich 30 dni uczniowie Opolszczyzny nie różnią się od swoich rówieśników z poziomu całej Polski.

Przekraczanie progu nietrzeźwości jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych. (tabele 19 i 20).

Chociaż odsetek upijających się chłopców w starszej grupie badanych przewyższa odsetek upijających się dziewcząt, warto zauważyć, że w młodszej grupie odsetki upijających się dziewcząt i chłopców pozostają na bardzo podobnym poziomie.

Przekraczanie progu nietrzeźwości przez chłopców z Województwa Opolskiego jest obserwowane nieznacznie częściej niż na terenie całego kraju, przy czym różnice w większym stopniu dotyczą młodszej kohorty. Dziewczeta z Województwa Opolskiego upijają się częściej niż dziewczeta w Polsce ogółem i prawidłowość ta dotyczy obu kohort.

Tabela 19. Przekraczanie progu nietrzeźwości wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	54,4	48,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	41,9	36,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	25,9	23,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	79,2	75,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	63,0	61,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	39,7	37,7

Tabela 20. Przekraczanie progu nietrzeźwości wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	51,8	48,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	43,1	35,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	23,5	19,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	71,5	64,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	51,1	47,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	27,2	26,8

Kwestię nietrzeźwości badano także przy użyciu drugiego pytania, w którym nietrzeźwość została zdefiniowana bardziej precyzyjnie poprzez wskaźniki behawioralne (zataczanie się, bełkotanie, utrata pamięci). Takie sformułowanie pytania spowodowało, że chwyta ono stany silnego upicia, tak zatem trzeba interpretować wyniki. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 21.

Tabela 21. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	48,1	44,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	37,2	33,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	16,9	14,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	72,1	65,7
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	50,6	47,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	22,4	21,6

Odsetki potwierdzeń nietrzeźwości są oczywiście niższe niż poprzednio, jednak nadal lokują się wysoko. Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyła chociaż raz w życiu prawie połowa piętnasto-szesnastolatków (48,1%) i prawie trzy czwarte uczniów ze starszej grupy (72,1%). W czasie ostatnich 30 dni w stanie silnego upicia się było 16,9% uczniów trzecich klas gimnazjów i 22,4% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Porównanie odsetków potwierdzeń nietrzeźwości w Województwie Opolskim i w całym kraju pokazuje, że młodzież z Województwa Opolskiego częściej potwierdzała silne upicie się kiedykolwiek w życiu, jak również w ciągu ostatnich 12 miesięcy i ostatnich 30 dni przed badaniem. Brak znaczących różnic pojawia się jedynie, gdy analizujemy wskaźnik upijania się w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Największe zaś różnice między uczniami z Województwa Opolskiego i uczniami z próby ogólnopolskiej występują przy porównaniach upijania się kiedykolwiek w życiu w starszej kohorcie wiekowej. Wskaźniki silnego upijania się są zróżnicowane ze względu na płeć. Przybierają one wyższe wartości u chłopców niż u dziewcząt (tabela 22). Szczególnie znaczne różnice pojawiają się w przypadku pytania o ostatnie 30

dni przed badaniem zwłaszcza wśród uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 22. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać, co się działo, wg płci

poziom klasy		Chłopcy	Dziewczęta
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	50,2	46,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	38,8	35,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	19,5	14,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	77,7	65,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	56,2	44,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	26,0	18,4

Pytaniem uzupełniającym naszą wiedzę o upijaniu się młodzieży był próba oszacowania na skali dziesięciopunktowej poziomu intoksykacji przy ostatnim picciu napojów alkoholowych. Jak pokazują dane z tabeli 23. największe frakcje badanych oceniali poziom efektu alkoholu przy ostatnim picciu jako niski lub wskazywali na brak efektu. Wśród oceniających efekt działania alkoholu na więcej niż 5 na dziesięciostopniowej skali odsetki badanych są dość wyrównane.

Uczniowie z klas trzecich gimnazjum w niższym odsetku niż ich starsi koledzy, deklarują silne upicie się. Oceny na poziomie powyżej 5 na dziesięciostopniowej skali sformułowało 19,0% uczniów trzecich klas gimnazjów i 23,5% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych. Bardzo silne upicie się (10 punktów) wybrało tyle samo uczniów z młodszej kohorty, co ze starszej.

Tabela 23. Nasilenie nietrzeźwości

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pił alkoholu	11,7	14,7
	1 (brak efektu)	27,9	28,3
	2	16,2	16,5
	3	10,2	10,3
	4	8,0	8,0
	5	6,9	6,7
	6	3,8	4,7
	7	4,4	3,6
	8	4,6	2,8
	9	2,6	1,4
	10 (bardzo silne upicie)	3,6	2,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie pił alkoholu	2,8	5,4
	1 (brak efektu)	23,0	22,3
	2	19,8	18,5
	3	12,6	13,7
	4	10,1	9,2
	5	8,2	9,0
	6	4,9	6,4
	7	6,4	5,8
	8	5,6	4,2
	9	3,0	2,0
	10 (bardzo silne upicie)	3,6	3,5

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Opolskim i całym krajem w deklarowanym poziomie intoksykacji przy ostatnim piciu napojów alkoholowych.

Jak pokazują dane z tabel 24 i 25. chłopcy w większych odsetkach niż dziewczęta potwierdzali wyższe poziomy upicia się. Było tak zarówno w klasach trzecich szkół gimnazjalnych, jak i wśród młodzieży ze starszej kohorty. W tym drugim przypadku różnice między chłopcami a dziewczętami kazały się być szczególnie duże.

Tabela 24. Nasilenie nietrzeźwości wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pił alkoholu	9,6	12,8
	1 (brak efektu)	25,8	28,2
	2	17,1	15,4
	3	12,1	11,1
	4	8,9	8,5
	5	5,4	6,0
	6	3,5	5,1
	7	5,2	3,9
	8	4,6	3,4
	9	2,4	1,6
	10 (bardzo silne upicie)	5,4	4,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nigdy nie pił alkoholu	3,0	4,1
	1 (brak efektu)	20,7	19,2
	2	19,0	16,5
	3	11,0	12,6
	4	9,9	10,1
	5	8,8	9,5
	6	5,2	7,6
	7	8,2	7,0
	8	4,7	5,3
	9	3,9	3,0
	10 (bardzo silne upicie)	5,6	5,1

Tabela 25. Nasilenie nietrzeźwości wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nigdy nie pił alkoholu	13,6	16,5
	1 (brak efektu)	29,9	28,4
	2	15,4	17,5
	3	8,4	9,5
	4	7,2	7,6
	5	8,4	7,4
	6	4,1	4,4
	7	3,6	3,3
	8	4,7	2,2
	9	2,7	1,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	10 (bardzo silne upicie)	2,0	1,8
	Nigdy nie pił alkoholu	2,5	6,7
	1 (brak efektu)	25,7	25,7
	2	20,6	20,6
	3	14,3	14,9
	4	10,3	8,3
	5	7,6	8,4
	6	4,6	5,1
	7	4,4	4,5
	8	6,7	3,0
9	1,9	1,1	
	10 (bardzo silne upicie)	1,3	1,8

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Opolskim i całym krajem w deklarowanym przez chłopców i dziewczęta poziomie intoksykacji przy ostatnim upiciu się.

Niezależnie od samooceny badanych w kwestii upicia się, w badaniu przyjęto także obiektywną miarę nadmiernego spożycia przy jednej okazji. Taką miarą

było 5 drinków lub więcej. W tabeli 26 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tą miarę.

Tabela 26. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Ani razu	58,2	62,2
	1 raz	15,1	14,9
	2 razy	12,7	10,4
	3-5 razy	7,9	7,7
	6-9 razy	3,7	1,9
	10 lub więcej razy	2,4	2,8
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ani razu	41,3	43,7
	1 raz	19,5	17,2
	2 razy	16,4	15,0
	3-5 razy	12,5	13,4
	6-9 razy	6,7	5,7
	10 lub więcej razy	3,6	5,1

Warto zauważyć, że w młodszej grupie 14,0% badanych wypijało ponad 5 drinków przy jednej okazji, co najmniej, co dziesięć dni. W starszej grupie takich uczniów było 22,8%.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim z wynikami na terenie całego kraju nie wykazuje istotnych różnic w częstotliwości nadmiernego picia, prawidłowość ta dotyczy obu badanych kohort.

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z tabeli 27 pokazują, że wśród uczniów klas młodszych na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (29,7%) a na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (14,1%). Wśród uczniów klas starszych na pierwszym miejscu również znajdują się marihuana i haszysz (40,2%). Leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza także ulokowały się na drugim miejscu (14,6%). Wśród gimnazjalistów na trzecim miejscu znalazły się substancje wziewne (9,2%), a na czwartym amfetamina (6,3%). W starszej kohorcie na trzecim miejscu znajduje się amfetamina (8,9%), a na czwartym substancje wziewne (7,1%). Wśród gimnazjalistów, co najmniej trzyprocentowe rozpowszechnienie osiągnęły jeszcze ecstasy (5,2%), LSD lub inne halucynogeny (4,0%), kokaina (3,5%), polska heroina (3,2%) oraz grzyby halucynogenne (3,2%).

Wśród starszych uczniów analogiczna lista środków, których używało kiedykolwiek w życiu, co najmniej 3% badanych, jest szersza i obok takich substancji jak ecstasy (5,0%), kokaina (3,9%), grzyby halucynogenne (3,4%) oraz LSD lub inne halucynogeny (3,3%), obejmuje także sterydy anaboliczne (3,4%). W przypadku większości substancji podobne lub wyższe rozpowszechnienie eksperymentowania odnotować trzeba wśród starszej młodzieży niż w młodszej grupie. Tylko do doświadczeń z substancjami wziewnymi częściej przyznaje się młodzież ze szkół gimnazjalnych.

Tabela 27. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	29,7	24,3
	Substancje wziewne	9,2	8,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	14,1	15,5
	Amfetamina	6,3	4,6
	LSD lub inne halucynogeny	4,0	3,3
	Crack	2,4	2,1
	Kokaina	3,5	3,3
	Relevin	1,3	2,1
	Heroina	2,9	1,3
	Ecstasy	5,2	3,0
	Grzyby halucynogenne	3,2	3,1
	GHB	1,4	1,2
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,1	1,8
	Alkohol razem z tabletkami	6,0	5,8
	Alkohol razem z marihuaną	X	X
	Sterydy anaboliczne	2,2	2,7
	Polska heroina (kompot)	3,2	2,4
	II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	40,2
Substancje wziewne		7,1	5,6
Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza		14,6	16,8
Amfetamina		8,9	8,3
LSD lub inne halucynogeny		3,3	3,9
Crack		2,2	1,8
Kokaina		3,9	3,9
Relevin		1,7	1,8
Heroina		2,2	1,2
Ecstasy		5,0	5,0
Grzyby halucynogenne		3,4	3,5
GHB		1,5	1,2
Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki		2,2	1,4
Alkohol razem z tabletkami		5,4	7,5
Alkohol razem z marihuaną		X	X
Sterydy anaboliczne		3,4	3,2
Polska heroina (kompot)		2,2	2,0

GHB, nowy w Polsce narkotyk, używany był kiedykolwiek przez 1,4% młodszych uczniów i 1,5% starszej młodzieży. Bardzo niskim rozpowszechnieniem charakteryzuje się także crack. Substancje te były używane kiedykolwiek przez podobny odsetek badanych, niewiele odbiegający od odsetka respondentów, którzy przyznali się do używania nieistniejącego środka – relevinu.

Należy także zwrócić uwagę na bardzo niskie, mieszczące się w wąskim przedziale 2,1-2,2% rozpowszechnienie używania narkotyków w zastrzykach. Szczególny niepokój powinny budzić natomiast dość znaczne odsetki młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (6,0% w młodszej kohorcie i 5,4% w starszej). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na ryzyko szkód zdrowotnych. Niestety nic nie możemy powiedzieć o jednoczesnym używaniu alkoholu i marihuany, bowiem pytanie to zostało wyeliminowane z kwestionariusza.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim i w całym kraju nie pokazuje większych różnic w rozpowszechnieniu eksperymentowania z substancjami. Jedynie w przypadku marihuany i haszyszu większy odsetek młodzieży w Województwie Opolskim deklaruje używanie, co najmniej jednej z tych substancji kiedykolwiek w życiu. Prawidłowość ta dotyczy młodzieży w obu kohortach.

Dane z tabel 28 i 29 pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania prób z substancjami psychoaktywnymi innymi niż alkohol i tytoń zależne jest od płci. Związek między używaniem substancji a płcią występuje na obu poziomach nauczania. Chłopcy częściej deklaruje próby używania większości substancji poza lekami uspokajającymi i nasennymi. Eksperymentowanie z lekami uspokajającymi i nasennymi znacząco bardziej rozpowszechnione jest wśród dziewcząt. Jednak w starszej kohorcie próby łączenia alkoholu z tabletkami spotyka się tak samo często wśród dziewcząt, jak wśród chłopców. Jedynie wśród młodszych uczniów łączenie tych dwóch substancji jest nadal częstsze w przypadku dziewcząt.

Tabela 28. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	35,2	29,9
	Substancje wziewne	8,1	8,6
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	8,2	10,6
	Amfetamina	6,4	5,2
	LSD lub inne halucynogeny	4,4	4,2
	Crack	2,2	3,0
	Kokaina	2,9	3,5
	Relevin	1,5	2,7
	Heroina	2,2	1,7
	Ecstasy	5,3	3,8
	Grzyby halucynogenne	3,9	4,3
	GHB	1,7	1,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,8	2,3
	Alkohol razem z tabletkami	3,9	4,8
	Alkohol razem z marihuaną		X
	Sterydy anaboliczne	2,8	4,3
Polska heroina (kompot)	2,4	3,2	
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	49,1	46,7
	Substancje wziewne	7,4	6,2
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	9,4	11,2
	Amfetamina	10,9	10,4
	LSD lub inne halucynogeny	4,4	5,0
	Crack	2,9	2,5
	Kokaina	4,6	4,9
	Relevin	1,8	2,4
	Heroina	2,2	1,7
	Ecstasy	6,1	6,7
	Grzyby halucynogenne	4,6	5,3
	GHB	2,0	1,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,6	2,1
	Alkohol razem z tabletkami	5,0	7,3
	Alkohol razem z marihuaną		X
	Sterydy anaboliczne	5,4	5,5
Polska heroina (kompot)	2,2	2,6	

Rozpowszechnienie eksperymentowania z substancjami pozostaje na zbliżonym poziomie wśród chłopców z Województwa Opolskiego i ich kolegów w całym kraju. Jedynie w przypadku marihuany i haszyszu odnotowujemy zdecydowanie częstsze próby ich używania przez chłopców z Województwa Opolskiego, szczególnie z młodszej kohorty. Wśród dziewcząt również jedynie eksperymentowanie z marihuaną i haszyszem różnicuje Województwo Opolskie i cały kraj w zakresie prób używania tych substancji. Dziewczęta z Województwa Opolskiego częściej deklarują używanie, co najmniej jednego z tych środków.

Tabela 29. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	24,3	18,9
	Substancje wziewne	10,4	8,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	19,8	20,3
	Amfetamina	6,2	3,9
	LSD lub inne halucynogeny	3,6	2,4
	Crack	2,7	1,1
	Kokaina	4,1	3,2
	Relevin	1,1	1,5
	Heroina	3,6	0,9
	Ecstasy	5,0	2,2
	Grzyby halucynogenne	2,5	1,9
	GHB	1,3	0,9
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,3	1,2
	Alkohol razem z tabletkami	8,0	6,6
	Alkohol razem z marihuaną		X
	Sterydy anaboliczne	1,6	1,2
	Polska heroina (kompot)	3,9	1,7

Cd. Tabela 29. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	30,3	27,0
	Substancje wziewne	6,9	4,9
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	20,4	22,7
	Amfetamina	6,7	6,0
	LSD lub inne halucynogeny	2,1	2,7
	Crack	1,5	1,0
	Kokaina	3,1	2,9
	Relevin	1,5	1,1
	Heroina	2,3	0,6
	Ecstasy	3,8	3,1
	Grzyby halucynogenne	2,1	1,6
	GHB	0,8	0,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,9	0,6
	Alkohol razem z tabletkami	5,8	7,7
	Alkohol razem z marihuaną		X
	Sterydy anaboliczne	1,2	0,7
	Polska heroina (kompot)	2,1	1,4

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W badaniu z 2011 r. lista substancji, których używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy podlegało badaniu została znacznie skrócona. Pozostały na niej tylko przetwory konopi, substancje wziewne i ecstazy (tabela 30). Dane zawarte w tabeli pokazują, że pierwszą z tych substancji używało w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 24,7% uczniów z młodszej grupy i 32,3% - ze starszej. Substancje wziewne aktualnie używało 4,6% gimnazjalistów i 3,3% uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych, zaś ecstazy 3,0% uczniów z pierwszej grupy i 3,7% - z drugiej.

Tabela 30. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Opolskie	Polska
II klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	24,7	20,1
	Substancje wziewne	4,6	4,6
	Ecstasy	3,0	2,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	32,3	28,5
	Substancje wziewne	3,3	2,2
	Ecstasy	3,7	3,1

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem, używanie tych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy jest bardziej rozpowszechnione w Województwie Opolskim niż na terenie całego kraju. Używanie substancji wziewnych lub ecstasy pozostaje na zbliżonym poziomie w województwie i w skali kraju.

Łatwy do zaobserwowania jest także związek między aktualnym używaniem substancji a płcią (tabele 31 i 32). Podobnie jak w przypadku eksperymentowania aktualne używanie przetworów konopi występuje częściej wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Tabela 31. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	29,8	24,6
	Substancje wziewne	3,7	4,8
	Ecstasy	3,1	3,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	39,9	36,4
	Substancje wziewne	3,9	2,7
	Ecstasy	4,6	4,5

Tabela 32. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	19,7	15,8
	Substancje wziewne	5,6	4,4
	Ecstasy	2,9	1,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Marihuana lub haszysz	23,8	20,2
	Substancje wziewne	2,7	1,7
	Ecstasy	2,7	1,6

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnikowy dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że 12,6% uczniów klas trzecich gimnazjów i 17,1% uczniów klas drugich szkół ponadgimnazjalnych używa marihuany lub haszyszu, co najmniej raz w miesiącu (tabela 33). Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – 2,4% u gimnazjalistów oraz 2,1% u uczniów szkół ponadgimnazjalnych, zaś dla ecstasy – 1,2% oraz 2,4%.

Podobnie jak w przypadku używania w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz kiedykolwiek w życiu, w Województwie Opolskim odnotowujemy nieco większy odsetek młodzieży używającej przetworów konopi w czasie ostatnich 30 dni w porównaniu do całego kraju. Różnice są jednak znacznie mniejsze niż w przypadku dwóch wcześniej analizowanych okresów czasowych.

Tabela 33. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	12,6	10,5
	Substancje wziewne	2,4	2,8
	Ecstasy	1,2	1,5
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	17,1	15,0
	Substancje wziewne	2,1	1,4
	Ecstasy	2,4	1,6

Częste używanie przetworów konopi zróżnicowane jest ze względu na płeć – chłopcy w większym odsetku niż dziewczęta sięgają często po te substancje (tabele 34 i 35).

Tabela 34. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	17,9	13,6
	Substancje wziewne	2,6	3,3
	Ecstasy	1,5	2,4
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	23,0	20,5
	Substancje wziewne	2,2	1,8
	Ecstasy	3,3	2,3

Tabela 35. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Marihuana lub haszysz	7,4	7,5
	Substancje wziewne	2,2	2,5
	Ecstasy	0,9	0,5
II klasy szkół ponadgimna- zjalnych	Marihuana lub haszysz	10,3	9,2
	Substancje wziewne	1,9	1,0
	Ecstasy	1,3	0,8

Należy zauważyć, że odsetki często używających konopi wśród chłopców w klasach trzecich gimnazjów osiągnęły wysoki poziom 17,9%, a w klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych – 23,0%.

Częste używanie marihuany lub haszyszu wśród chłopców jest bardziej rozpowszechnione w Województwie Opolskim niż na terenie całego kraju. Używanie substancji wziewnych i ekstazy kształtuje się zaś na podobnym poziomie co w skali kraju. Wśród dziewcząt z Województwa Opolskiego odnotować trzeba brak różnic w porównaniu z wynikami ogólnopolskimi. Jest tak w obu kohortach badanej młodzieży.

Dane z tabeli 36 pokazują, że 9,1% młodzieży młodszej i 7,4% młodzieży starszej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi w celach leczniczych. W tej grupie wyróżnić trzeba mniej niż dwuprocentową frakcję badanych, którzy te leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej.

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między Województwem Opolskim i całym krajem, co do rozpowszechnienia używania leków z przepisu lekarza.

Tabela 36. Używanie leków z przepisu lekarza

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie, nigdy	90,9	90,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	7,2	7,0
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	1,9	2,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie, nigdy	92,7	89,8
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	5,8	7,6
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	1,6	2,7

Należy zwrócić uwagę, że zjawisko używania leków uspokajających i nasennych w celach innych niż medyczne ma szerszy zakres niż zjawisko używania ich wedle przepisu lekarza w celach leczniczych.

Problem „dopalaczy”

Problem „dopalaczy” (smart drugs, legal highs) pojawił się w Europie w połowie poprzedniej dekady. W Polsce zaczął narastać w ostatnich latach. Problem dopalaczy rozwijał się na styku świata substancji legalnych i nielegalnych. „Dopalacze” oferowane są w większości krajów europejskich, a także w internecie. Wszędzie problem ten jest przedmiotem troski władz i zaniepokojenia społecznego. Nasza wiedza na temat dopalaczy jest wrywkowa, zarówno na wymiarze farmakologicznym, jak społeczno-kulturowym. Brak nawet precyzyjnej naukowej definicji „dopalaczy”.

„Dopalacze” określić można jako preparaty zawierające w swym składzie substancje psychoaktywne nie objęte kontrolą prawną. Niektóre z nich są pochodzenia roślinnego, inne – syntetycznego. Dopalacze w zasadzie cieszą się statusem legalności – jednak obrót nimi odbywa się na zasadach pewnego wybiegu, stanowi omińnięcie prawa. W Polsce dopalacze jeszcze do października 2010 r. sprzedawane były jak produkty kolekcjonerskie, w innych krajach sprzedawane bywają jako kadzidełka, sole do kąpieli, odświeżacze powietrza, itp.

Z używaniem „dopalaczy” wiąże się wiele zagrożeń. Są to nowe, nieprzebadane substancje przyjmowane wedle nowych nierozpoznanych wzorów. W efekcie brak doświadczeń z tymi substancjami u użytkowników zwiększa ryzyko powikłań. O niektórych z tych substancji można przypuszczać, że są bardziej niebezpieczne niż ich nielegalne odpowiedniki, inne mogą się okazać całkiem niegroźne. W 2010 r. szpitale raportowały liczne przypadki zatruc, w tym śmiertelnych. Zgłaszały też one trudności w niesieniu

pomocy osobom, które przedawkowały dopalacze ze względu na trudny do określenia obraz toksykologiczny.

Potrzeba rozpoznania epidemiologicznego fenomenu „dopalaczy” skłoniła do wprowadzenia do ankiety kilku pytań na temat kontaktów z tymi substancjami. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 37.

Zgodnie z oczekiwaniami niemal wszyscy badani słyszeli o „dopalaczach” (wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 93,4%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 92,9%). Jednak tylko 18,4% badanych z pierwszej grupy i 21,0% badanych z drugiej grupy było kiedykolwiek w sklepie z „dopalaczami”. Odsetki respondentów, którzy dokonywali zakupów „dopalaczy” są jeszcze niższe (wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 12,5%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 11,3%).

Tabela 37. Poziom kontaktów z dopalaczami

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Wiedza o dopalaczach	93,4	93,7
	Wizyta w sklepie z dopalaczami	18,4	15,3
	Kupowanie dopalaczy	12,5	8,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Wiedza o dopalaczach	92,9	94,9
	Wizyta w sklepie z dopalaczami	21,0	21,6
	Kupowanie dopalaczy	11,3	11,6

Wedle wyników badań uczniowie gimnazjów w Województwie Opolskim w wyższym odsetku niż w całym kraju dokonywali zakupów dopalaczy.

Dane o źródłach zakupów dopalaczy zestawiono w tabeli 38.

Tabela 38. Kupowanie dopalaczy

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	W sklepie z dopalaczami	10,0	5,9
	Przez internet	3,1	1,7
	W inny sposób	5,9	4,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	W sklepie z dopalaczami	10,3	10,3
	Przez internet	2,5	1,7
	W inny sposób	4,1	3,9

Podstawowym miejscem zakupu „dopalaczy” były sklepy z tymi substancjami (wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 10,0%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 10,3%). Za pośrednictwem internetu takich zakupów dokonywało tylko 3,1% badanych w pierwszej i 2,5% badanych w drugiej grupie. Wyniki nie sugerują znaczących różnic między uczniami Województwa Opolskiego i całego kraju.

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się 13,4% gimnazjalistów i 15,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych (tabela 39). Odsetki aktualnych użytkowników są sporo niższe (wśród uczniów trzecich klas gimnazjów – 8,8%, wśród uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych – 9,5%). W czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało tylko 2,9% badanych z pierwszej grupy i 2,7% z drugiej grupy. Te niskie odsetki wiążą

można ze znacznym ograniczeniem dostępności „dopalaczy” w konsekwencji zamknięcia sklepów z tymi substancjami na jesieni 2010 r.

Tabela 39. Używanie dopalaczy

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	13,4	10,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	8,8	7,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,9	2,5
II klasy szkół ponad-gimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	15,5	15,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	9,5	9,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,7	2,2

Porównanie odsetków badanych z Województwa Opolskiego i z terenu całego kraju nie pokazuje różnic w rozpowszechnieniu używania dopalaczy kiedykolwiek w życiu, ani też aktualnego czy częstego ich używania.

Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji (tabela 40).

Tabela 40. Oczekiwania wobec alkoholu

poziom klasy		Bardzo prawdopodobne	Prawdopodobne	Nie wiadomo	Mało prawdopodobne	Zupełnie nieprawdopodobne
III klasy gimnazjum	Poczuje się odprężony	23,8	31,4	26,1	10,5	8,1
	Będę miał kłopoty z policją	7,6	12,5	29,1	25,2	25,6
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	17,7	21,2	27,6	20,4	13,0
	Poczuje się szczęśliwy	15,6	28,0	29,2	15,6	11,5
	Zapomnę o swoich problemach	20,0	26,6	24,2	16,9	12,2
	Nie będę w stanie przestać pić	8,8	8,3	22,0	22,5	38,4
	Będę miał kaca	20,5	23,0	24,4	16,8	15,3
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	21,4	28,6	27,4	11,6	10,9
	Zrobię coś, czego będę żałował	16,3	22,0	27,9	16,4	17,4
	Będę się świetnie bawić	26,8	31,7	25,4	8,7	7,4
	Zrobi mi się niedobrze	15,4	21,8	28,1	20,6	14,1
	II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Poczuje się odprężony	27,7	36,1	19,5	10,1
Będę miał kłopoty z policją		4,2	7,5	20,7	33,1	34,5
Zaszkodzi to mojemu zdrowiu		9,5	18,9	27,7	30,2	13,7
Poczuje się szczęśliwy		12,3	31,6	30,0	15,4	10,6
Zapomnę o swoich problemach		16,1	27,6	24,8	18,1	13,4
Nie będę w stanie przestać pić		3,8	6,6	16,8	26,6	46,1
Będę miał kaca		18,4	26,1	23,7	19,5	12,2
Będę bardziej przyjazny i towarzyski		22,0	35,7	23,7	9,7	8,8
Zrobię coś, czego będę żałował		10,9	17,6	28,1	25,1	18,4
Będę się świetnie bawić		29,7	39,7	18,1	6,6	5,9
Zrobi mi się niedobrze		9,2	19,3	29,5	27,8	14,2

Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne. Dla uproszczenia obrazu spróbujemy zbudować rankingi spodziewanych konsekwencji negatywnych i pozytywnych opierając się na odsetkach odpowiedzi „bardzo prawdopodobne”.

W trzecich klasach gimnazjów w zakresie następstw negatywnych na pierwszym miejscu znalazł się kac (20,5%), na drugim – szkody zdrowotne (17,7%), na trzecim – obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (16,3%), a na czwartym – złe samopoczucie (mdłości) (15,4%). Jeszcze mniejsze odsetki badanych obawiają się kłopotów z policją (7,6%) lub utraty kontroli nad własnym pićem (8,8%).

Wśród konsekwencji pozytywnych najwięcej uczniów z młodziej grupy wymienia świetną zabawę (26,8%), a w dalszej kolejności - poczucie odprężenia (23,8%), towarzyskość (21,4%) i zapomnienie o swoich problemach (20,0%). Najrzadziej wymieniane jest poczucie szczęścia (15,6%). Porównanie częstości wyborów konsekwencji pozytywnych i negatywnych wskazuje wyraźnie na większą popularność tych pierwszych. Innymi słowy młodzież zdaje się oczekiwać po alkoholu więcej dobrego niż złego.

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych ranking następstw negatywnych wygląda podobnie jak w klasach trzecich gimnazjum. W zakresie konsekwencji pozytywnych oczekiwania uczniów z drugich klas szkół ponadgimnazjalnych nie różnią się zasadniczo od antycypacji ich młodziej kolegów. Na dwu pierwszych miejscach znalazły się: świetna zabawa (29,7%) i poczucie odprężenia (27,7%), trzecią pozycję zajmuje towarzyskość (22,0%), a czwartą zapomnienie o swoich problemach (16,1%). W sumie uczniowie starsi w nieco wyższych odsetkach niż ich młodziej koledzy potwierdzali prawdopodobieństwo pojawienia się poszczególnych następstw pozytywnych.

Porównanie oczekiwań wobec alkoholu, jakie przejawiają uczniowie z Województwa Opolskiego z oczekiwaniami uczniów w całym kraju nie pokazało żadnych znaczących różnic (tabela 41).

Tabela 41. Oczekiwania wobec alkoholu (bardzo prawdopodobne)

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Poczuje się odprężony	23,8	21,9
	Będę miał kłopoty z policją	7,6	8,1
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	17,7	15,8
	Poczuje się szczęśliwy	15,6	15,1
	Zapomnę o swoich problemach	20,0	18,6
	Nie będę w stanie przestać pić	8,8	6,1
	Będę miał kaca	20,5	19,9
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	21,4	19,3
	Zrobię coś, czego będę żałował	16,3	13,9
	Będę się świetnie bawić	26,8	25,4
	Zrobi mi się niedobrze	15,4	13,0
	II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Poczuje się odprężony	27,7
Będę miał kłopoty z policją		4,2	5,4
Zaszkodzi to mojemu zdrowiu		9,5	9,5
Poczuje się szczęśliwy		12,3	15,6
Zapomnę o swoich problemach		16,1	17,7
Nie będę w stanie przestać pić		3,8	4,4
Będę miał kaca		18,4	19,2
Będę bardziej przyjazny i towarzyski		22,0	22,8
Zrobię coś, czego będę żałował		10,9	10,1
Będę się świetnie bawić		29,7	29,2
Zrobi mi się niedobrze		9,2	9,2

W 2011 r. po raz pierwszy zadano podobne pytanie w odniesieniu do przetworów konopi. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 42.

Tabela 42. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu

poziom klasy		Nie- możliwe	Mało prawdo- podobne	Może	Całkiem prawdo- podobne	Pewne
III klasy gimnazjum	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	34,0	11,6	39,5	10,3	4,5
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	33,8	13,9	37,1	10,7	4,5
	Utrata wątku myślenia	31,5	12,6	36,3	13,4	6,2
	Mniejsza nieśmiałość	29,0	9,8	36,7	16,8	7,8
	Trudności z koncentracją	29,3	10,6	37,7	14,7	7,7
	Zwiększenie otwartości	25,0	8,3	37,7	19,4	9,7
	Zwiększenie intensywności radości	24,7	8,3	34,6	19,4	13,0
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	26,5	9,7	40,8	14,8	8,3
	Zmniejszenie zahamowań	28,3	10,5	37,8	16,0	7,4
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	37,9	17,0	35,2	6,1	3,8
	II klasy szkół ponadgim- nazjalnych	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	36,7	10,3	39,2	9,1
Trudności z prowadzeniem rozmowy		37,5	17,6	33,8	9,1	1,9
Utrata wątku myślenia		35,6	15,3	36,3	10,3	2,6
Mniejsza nieśmiałość		32,5	10,8	36,4	16,1	4,2
Trudności z koncentracją		34,0	12,3	37,9	12,2	3,6
Zwiększenie otwartości		29,1	8,3	36,8	19,9	5,9
Zwiększenie intensywności radości		27,4	5,1	34,3	20,6	12,6
Zwiększenie intensywności doświadczeń		29,9	7,6	36,7	18,3	7,5
Zmniejszenie zahamowań		30,7	11,1	38,0	14,8	5,5
Poczucie bycia prześladowanym przez innych		44,1	15,6	32,9	5,4	1,9

Podobnie jak w przypadku pytania o alkohol, badani częściej za całkiem prawdopodobne lub pewne uważali konsekwencje pozytywne. Wśród nich na pierwszym miejscu lokuje się „Zwiększenie intensywności radości” (młodsza kohorta – 32,4%, starsza kohorta – 33,2%), na drugim – zwiększenie otwartości (młodsza kohorta – 29,1%, starsza kohorta – 25,8%). Na trzecim miejscu w grupie gimnazjalistów znalazło się zmniejszenie nieśmiałości (24,6%), zaś w grupie uczniów ze starszego rocznika – zwiększenie intensywności doświadczeń i zwiększenie otwartości (25,8%). Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną były trudności z koncentracją (młodsza kohorta – 22,4%, starsza kohorta – 15,8%), a następnie – utrata wątku myślenia (młodsza kohorta – 19,6%, starsza kohorta – 12,9%) oraz trudności w prowadzeniu rozmowy (młodsza kohorta – 15,2%, starsza kohorta – 11,0%).

Problemy związane z używaniem alkoholu

Picie napojów alkoholowych często sprzyja powstawaniu różnych problemów. Problemy te występować mogą także bez związku z używaniem substancji, jednak picie zwiększa prawdopodobieństwo ich pojawienia się. W jednym z pytań ankiety respondenci otrzymali listę takich problemów z prośbą, aby określili, czy w czasie ostatnich 12 miesięcy stały się ich udziałem. W innym pytaniu pojawiła się ta sama lista problemów z prośbą o określenie czy doświadczali ich w związku z piciem. Wyniki zawiera tabela 43.

Wśród gimnazjalistów najbardziej rozpowszechnią konsekwencją picia alkoholu były problemy z rodzicami (13,9%). Kolejnymi problemami pod względem rozpowszechnienia były problemy z przyjaciółmi (12,5%), gorsze wyniki w nauce lub pracy (11,5%), bójkę (11,4%) oraz wypadki lub uszkodzenia ciała (11,1%).

Tabela 43. Doświadczania poszczególnych problemów w czasie ostatnich 12 miesięcy

Poziom klasy		Problemy ogółem	Problemy z powodu alkoholu	Problemy z powodu alkoholu wśród problemów ogółem
III klasy gimnazjum	Bójka	35,8	11,4	22,7
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	48,8	11,1	38,9
	Problemy z rodzicami	35,7	13,9	28,2
	Problemy z przyjaciółmi	44,4	12,5	16,3
	Gorsze wyniki w nauce lub w pracy	70,7	11,5	24,3
	Stałeś się ofiarą rabunku lub kradzieży	10,3	2,5	50,7
	Kłopoty z policją	14,6	7,4	32,2
	Interwencja pogotowia ratunkowego	9,0	2,9	58,0
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	14,3	8,3	66,7
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	6,6	4,4	63,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Bójka	28,0	17,7	33,5
	Wypadek lub uszkodzenie ciała	46,2	15,5	42,9
	Problemy z rodzicami	37,1	15,9	36,6
	Problemy z przyjaciółmi	41,0	15,0	23,6
	Gorsze wyniki w nauce lub w pracy	68,5	16,2	32,8
	Stałeś się ofiarą rabunku lub kradzieży	11,6	3,8	58,1
	Kłopoty z policją	18,6	10,8	34,5
	Interwencja pogotowia ratunkowego	11,6	4,0	62,6
	Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	21,9	13,7	74,7
	Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	7,5	5,6	22,7

W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych najczęściej pojawiały się: bójkki (17,7%), gorsze wyniki w nauce lub pracy (16,2%), problemy z rodzicami (15,9%), problemy z przyjaciółmi (15,0%) oraz seks bez zabezpieczeń (13,7%).

Wskaźnikiem roli alkoholu w powstawaniu problemów może być odsetek badanych doświadczających danego problemu z powodu picia, wśród wszystkich badanych, którzy doświadczali tego problemu.

W młodszej kohorcie odsetek ten jest najwyższy w przypadku seksu bez zabezpieczeń (66,7%) oraz niechcianych doświadczenia seksualnych (63,2%). Na kolejnych miejscach lokują się interwencje pogotowia ratunkowego (58,0%) oraz doświadczenie jako ofiara rabunku lub kradzieży (50,7%).

Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych na pierwszej pozycji pojawiają się seks bez zabezpieczeń (74,7%), a na kolejnych: interwencje pogotowia ratunkowego (62,6%), rabunek lub kradzież (58,1%) oraz wypadek lub uszkodzenie ciała (42,9%).

Należy również zwrócić uwagę na ogólnie nieco większe rozpowszechnienie problemów związanych z alkoholem wśród starszej młodzieży niż w grupie uczniów młodszych, co wiązać można z wyższym poziomem spożycia alkoholu w tej grupie.

Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 44.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie klas trzecich gimnazjów, a więc młodzież w wieku 15-16 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 54,9% uczniów, wino – 47,2% uczniów i wódka – 40,4% uczniów. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia piwo (2,9%), wino (4,6%) i wódkę (6,9%). Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycie uznało go 49,0% gimnazjalistów, za niemożliwy do zdobycie, jedynie – 4,4%. Można zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim jest zabroniona.

Dostępność poszczególnych napojów alkoholowych i tytoniu w ocenach uczniów szkół ponadgimnazjalnych jest znacznie wyższa, co nie powinno dziwić, bowiem badani ze starszej grupy są już pełnoletni lub do pełnoletności niewiele im brakuje. Zgodnie z oczekiwaniami odsetki deklarujących łatwy dostęp największe są w przypadku tytoniu i piwa, a najmniejsze w przypadku wódki. Odpowiedź „Bardzo łatwe” padła w przypadku papierosów ze strony 66,9% starszej młodzieży, w przypadku piwa – 76,4% wina – 69,2% i wódki 66,1%. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: tytoń – 3,3%, piwo – 1,4%, wino – 3,2% i wódkę – 2,5%. W przeważającej większości badani nie mieli problemów z oceną dostępności napojów alkoholowych. Nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie jedynie 7-14% uczniów gimnazjów i 3-8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Na to pytanie odpowiedzi „Nie wiem” udzielił, mniej więcej, co szósty badany. Dostęp do tych leków jest też zdaniem młodzieży znacznie trudniejszy. Bardzo łatwo byłoby je dostać 20,7% respondentów z młodszej grupy i 18,4% starszych uczniów, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 15,4% badanych w pierwszej grupie i dla 14,2% z drugiej.

Tabela 44. Ocena dostępności poszczególnych substancji (badanie z 2011 r.)

Poziom klasy		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
III klasy gimnazjum	Papierosy	4,4	2,2	5,4	24,9	49,0	14,2
	Piwo	2,9	2,3	5,1	27,4	54,9	7,4
	Wino	4,6	3,4	8,1	24,3	47,2	12,3
	Wódka	6,9	6,5	9,7	25,6	40,4	10,9
	Marihuana lub haszysz	15,4	11,2	13,7	26,7	21,4	11,7
	Amfetamina	28,2	15,2	17,2	14,8	7,5	17,0
	Leki uspokajające lub nasenne	15,4	9,7	13,6	25,5	20,7	15,1
	Ecstasy	27,7	14,2	15,7	14,1	7,8	20,5
	Dopalacze	16,8	8,4	14,1	26,7	17,2	16,8
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Papierosy	3,3	1,5	2,3	17,8	66,9	8,2
	Piwo	1,4	0,5	1,8	17,3	76,4	2,7
	Wino	3,2	0,9	3,4	18,1	69,2	5,1
	Wódka	2,5	0,9	5,5	20,6	66,1	4,4
	Marihuana lub haszysz	12,0	8,5	11,8	31,1	20,8	15,7
	Amfetamina	23,8	13,8	17,3	16,5	6,6	22,0
	Leki uspokajające lub nasenne	14,2	7,5	12,9	29,2	18,4	17,8
	Ecstasy	24,2	13,0	16,2	15,1	7,5	24,0
	Dopalacze	10,8	7,1	13,2	30,4	15,2	23,3

W podobny sposób ocenia była dostępność dopalaczy – 17,2% uczniów z młodszej kohorty i 15,2% - ze starszej uznało te substancje za bardzo łatwe do zdobycia. Brak dostępu do nich zadeklarowało 16,8% piętnasto-szesnastolatków i 10,8% siedemnasto-osiemnastolatków.

Należy odnotować, że dostępność przetworów konopi oceniana jest nieco wyżej. Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wynoszą 15,4%% w przypadku uczniów ze młodszej kohorty i 12,0%

w przypadku uczniów ze starszej kohorty. Bardzo łatwy dostęp do tych substancji zadeklarowało analogicznie 21,4% i 20,8%.

Znacznie niżej ocenia jest dostępność narkotyków syntetycznych, tj. amfetaminy i ecstasy. Odsetki młodzieży ze szkół gimnazjalnych stwierdzającej, że byłoby jej bardzo łatwo zdobyć te substancje wahają się od 7,5% w przypadku amfetaminy do 7,8% w przypadku ecstasy, zaś brak możliwości zdobycia tych substancji zadeklarowało odpowiednio 18,2% i 27,7% badanych.

W klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych badani w 6,6% uznali amfetaminę za bardzo łatwą do zdobycia i w 7,5% – ecstasy. Odsetki uważających z niemożliwe do zdobycie wynosiły w przypadku amfetaminy – 23,8% i ecstasy – 24,2%.

Ogólnie wydaje się, że młodzież starsza ocenia swój dostęp do substancji nielegalnych nieznacznie wyżej niż młodzież młodsza.

Na koniec trzeba zwrócić uwagę na bardzo wysokie odsetki badanych, którzy nie potrafili oszacować swoich możliwości w zakresie dostępu do substancji nielegalnych. Najmniej badanych miało trudności z oceną dostępu do marihuany i haszyszu (11-16%), najwięcej z oceną dostępu do ecstasy (20-24%). Te relatywnie wysokie odsetki badanych, którzy wybrali odpowiedź „Nie wiem” wskazują na znaczą frakcję osób do tego stopnia nie zainteresowanych substancjami nielegalnymi, że niepotrafiących nawet wyobrazić sobie skali trudności w zdobyciu tego typu środków.

Dane zawarte w tabeli 45. i 46. pozwalają na porównanie ocen dotyczących dostępności poszczególnych substancji dokonanych przez młodzież z Województwa Opolskiego i młodzież w całym kraju. W tabeli 45. zawarto odsetki respondentów, którzy na pytanie o to, jak trudno byłoby im zdobyć każdą z poszczególnych substancji, gdyby tego chcieli, wybrali odpowiedź „bardzo łatwo”. W tabeli 46. zaś znajdujemy skumulowane odsetki tych, którzy w odpowiedzi na to samo pytanie wybrali stwierdzenie „bardzo łatwo” lub „łatwo”.

Analizując dane z tabeli 45. widzimy, że młodzież z trzecich klas gimnazjów Województwa Opolskiego optymistyczniej ocenia swoje szanse zdobycia poszczególnych substancji niż uczniowie w skali całej Polski. W szczególności dotyczy to przetworów konopi, napojów alkoholowych, zwłaszcza wina i wódki oraz w mniejszym stopniu dopalaczy.

Młodzież ze starszej kohorty w podobny sposób jak ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej ocenia dostępność poszczególnych substancji, z wyjątkiem piwa i wódki, których dostępność ocenia trochę wyżej.

Tabela 45. Ocena dostępności poszczególnych substancji jako bardzo znacznej (substancje bardzo łatwe do zdobycia)

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Papierosy	49,0	48,1
	Piwo	54,9	49,3
	Wino	47,2	39,5
	Wódka	40,4	33,4
	Marihuana lub haszysz	21,4	15,7
	Amfetamina	7,5	5,0
	Leki uspokajające lub nasenne	20,7	18,6
	Ecstasy	7,8	5,5
	Dopalacze	17,2	14,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Papierosy	66,9	67,5
	Piwo	76,4	73,1
	Wino	69,2	67,8
	Wódka	66,1	62,1
	Marihuana lub haszysz	20,8	20,5
	Amfetamina	6,6	7,5
	Leki uspokajające lub nasenne	18,4	20,0
	Ecstasy	7,5	7,4
	Dopalacze	15,2	15,4

Dane z tabeli 46 zawierające skumulowane odsetki odpowiedzi „łatwo” i „bardzo łatwo” wskazują na te same prawidłowości.

Tabela 46. Ocena dostępności poszczególnych substancji jako znacznej (substancje bardzo łatwe lub dosyć łatwe do zdobycia)

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Papierosy	73,9	76,8
	Piwo	82,3	81,5
	Wino	71,5	69,6
	Wódka	66,0	63,1
	Marihuana lub haszysz	48,1	41,4
	Amfetamina	22,3	18,5
	Leki uspokajające lub nasenne	46,2	47,1
	Ecstasy	21,9	18,2
	Dopalacze	43,9	40,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Papierosy	84,7	86,6
	Piwo	93,7	92,2
	Wino	87,3	87,0
	Wódka	86,7	84,4
	Marihuana lub haszysz	51,9	51,7
	Amfetamina	23,1	24,2
	Leki uspokajające lub nasenne	47,6	50,1
	Ecstasy	22,6	23,8
	Dopalacze	45,6	45,3

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. W massmediach ciągle wiele mówi się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencją pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował.

Rozkład odpowiedzi zawarty w tabeli 47 wskazuje na podobne prawidłowości jak przy używaniu poszczególnych substancji.

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one konopi. Otrzymało je, chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy, 31,6% uczniów z klas młodszych i 38,4% uczniów klas starszych. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku piętnasto-szesnastolatków – 7,6% i siedemnasto-osiemnastolatków – 8,7%. Ecstasy oraz leki uspokajające i nasenne, proponowane były podobnym odsetkom młodzieży z grupy młodszej i starszej (ecstasy: 4,6-5,0%; leki: 4,7-5,9%).

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W młodszej grupie z taką ofertą spotkało się 20,1% badanych, w starszej zaś – 23,3%.

Ekspozycja uczniów z Województwa Opolskiego na propozycje poszczególnych substancji jest zbliżona do tej obserwowanej na terenie całego kraju.

W młodszej kohorcie jedyne odnotowane różnice dotyczyły marihuany i haszyszu, z których ofertami uczniowie Opolskiego spotykali się w większym odsetku niż uczniowie z próby ogólnopolskiej.

W starszej kohorcie uczniowie Opolskiego także byli narażeni na oferty marihuany lub haszyszu bardziej niż uczniowie na poziomie kraju. Odwrotnie ukształtowały się proporcje badanych w przypadku bimbru – w Województwie Opolskim mniejszy odsetek badanych spotkał się z propozycją spożycia tego trunku niż miało to miejsce na terenie całego kraju.

Tabela 47. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Piwo	81,4	80,1
	Wino	43,8	45,8
	Wódka	63,7	61,7
	Marihuana lub haszysz	31,6	27,8
	LSD	3,9	3,0
	Amfetamina	7,6	5,9
	Leki uspokajające lub nasenne	5,9	6,2
	Crack	3,7	2,7
	Kokaina	6,0	4,3
	Ecstasy	5,0	3,4
	Heroina	4,3	3,5
	Sterydy anaboliczne	4,2	3,6
	Polska heroina (kompot)	4,2	3,3
	Bimber	20,1	19,8
II klasy szkół ponad- gimnazjal- nych	Piwo	93,4	92,2
	Wino	56,6	58,3
	Wódka	85,9	82,1
	Marihuana lub haszysz	38,4	34,8
	LSD	3,5	3,2
	Amfetamina	8,7	7,6
	Leki uspokajające lub nasenne	4,7	5,0
	Crack	2,8	2,1
	Kokaina	4,3	4,3
	Ecstasy	4,6	4,4
	Heroina	3,1	2,7
	Sterydy anaboliczne	5,5	4,6
	Polska heroina (kompot)	3,4	2,6
	Bimber	23,3	28,0

Odsetki badanych z młodszej kohorty, którzy dokonywali zakupu poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni są niższe, niż analogiczne odsetki wśród badanych ze starszej kohorty (tabela 48). W obu kohortach najczęściej spotykamy deklarujących zakupy piwa, następnie wódki i na końcu – wina.

Tabela 48. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	64,8	17,8	8,2	3,6	2,8	2,8
	Wino	90,3	5,7	1,6	0,9	0,5	0,9
	Wódka	81,5	11,0	3,7	1,4	1,0	1,4
II klasy szkół ponad- gimnazjal- nych	Piwo	38,7	28,0	16,9	7,3	4,4	4,7
	Wino	87,3	9,0	2,5	0,3	0,1	0,8
	Wódka	68,3	20,8	6,6	2,6	0,4	1,4

Większość badanych dokonujących zakupów wina, bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trochę inaczej jest z piwem. Wprawdzie tu również największa frakcja badanych dokonywała zakupów 1-2 razy, ale dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie.

W tabeli 49 zestawiono odsetki uczniów z Województwa Opolskiego oraz Polski ogółem, którzy dokonywali zakupów poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Zestawienie to sugeruje, że w obu kohortach odsetki uczniów kupujących wymienione trunki w Województwie Opolskim nie odbiegały znacząco od średniej ogólnopolskiej.

Tabela 49. Odsetki uczniów, którzy dokonywali zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Piwo	35,2	35,4
	Wino	9,6	7,9
	Wódka	18,5	16,1
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	61,3	60,1
	Wino	12,7	13,0
	Wódka	31,8	31,8

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka są nieco niższe niż analogiczne odsetki dokonujących zakupów w sklepach sprzedających na wynos (tabele 50 i 48).

Zarówno wśród gimnazjalistów, jak i w starszej kohorcie badani w największym odsetku pili piwo, w nieco mniejszym wódkę, a najmniejszym wino. Wyniki te pozostają w zgodzie zarówno z rankingiem popularności poszczególnych napojów, jak i z rankingiem napojów kupowanych na wynos.

Tabela 50. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych (pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
III klasy gimnazjum	Piwo	73,5	15,9	5,9	2,1	0,7	1,8
	Wino	93,3	4,8	1,0	0,2	-	0,7
	Wódka	83,8	10,1	3,0	1,7	0,2	1,2
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Piwo	45,0	29,4	13,6	6,2	3,6	2,3
	Wino	90,1	6,7	1,9	0,7	0,2	0,4
	Wódka	67,6	20,9	5,9	3,3	1,2	1,2

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć (tabela 51).

Większość respondentów orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest nieznacznie wyższy wśród starszej młodzieży (49,5%) niż młodszej (46,4%).

Gimnazjaliści najczęściej wymieniali w tym kontekście ulicę i park (23,9%) mieszkanie dealera (17,5%), dyskotekę i bar (16,4%) oraz szkołę (14,0%).

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych także najczęściej wspominali o ulicy i parku (26,1%), a następnie – o dyskotece (24,3%), szkole (20,0%) i mieszkaniu dealera (18,7%).

W obu kohortach na końcu rankingu ulokowały się internet oraz inne miejsce.

Tabela 51. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Nie znam takich miejsc	53,6	59,1
	Ulica, park	23,9	18,2
	Szkoła	14,0	12,2
	Dyskoteka, bar	16,4	14,3
	Mieszkanie dealera	17,5	15,8
	Internet	7,5	9,9
	Inne miejsce	7,0	6,7
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Nie znam takich miejsc	50,5	53,1
	Ulica, park	26,1	21,1
	Szkoła	20,0	15,0
	Dyskoteka, bar	24,3	20,2
	Mieszkanie dealera	18,7	17,9
	Internet	7,7	8,7
	Inne miejsce	5,5	7,6

Więcej uczniów w Województwie Opolskim orientuje się gdzie łatwo można kupić marihuanę lub haszysz, niż ma to miejsce na terenie całego kraju.

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych takich jak napoje alkoholowe, czy tytoń, jak nielegalnych takich jak narkotyki niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po substancje te sięgają ludzie bardzo młodzi, nie świadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy, zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie, oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia tj.: „małe ilości jednorazowo, ale często”, „duże ilości jednorazowo, ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do przetworów konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i używaniu regularnemu.

Pełne rozkłady odpowiedzi uczniów zestawiono w tabeli 52.

Tabela 52. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Poziom klasy		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umiarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
III klasy gimnazjum	Pałą papierosy od czasu do czasu	10,3	37,3	33,6	13,5	5,3
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	2,5	7,4	15,7	69,5	4,9
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	6,9	23,4	33,1	28,2	8,3
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	3,6	9,6	20,7	58,0	8,0
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	5,3	11,7	30,6	42,8	9,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	16,3	25,0	22,4	26,1	10,3
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	11,6	21,4	25,4	31,0	10,6
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	7,1	8,3	12,9	60,9	10,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	5,8	17,3	21,7	34,6	20,6
	Biorą ecstasy regularnie	3,3	5,2	8,1	64,2	19,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	4,8	13,1	22,8	41,8	17,5
	Biorą amfetaminę regularnie	2,9	3,5	5,4	71,8	16,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalacze	10,5	30,5	27,8	20,7	10,6
	Biorą dopalacze regularnie	4,4	3,3	5,3	77,6	9,5

Poziom klasy		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umiarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Pałą papierosy od czasu do czasu	8,8	43,5	30,6	13,1	4,1
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	1,9	6,5	17,5	69,5	4,6
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	6,4	23,2	33,9	30,7	5,8
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	3,1	9,4	21,7	59,4	6,4
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	5,3	17,4	33,5	35,6	8,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	17,4	27,7	20,4	24,1	10,4
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	13,9	23,1	23,6	28,2	11,2
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	7,3	9,9	13,9	58,5	10,4
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	4,4	13,5	21,4	39,5	21,2
	Biorą ecstasy regularnie	2,4	3,7	7,2	67,6	19,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	3,1	12,0	20,1	47,5	17,4
	Biorą amfetaminę regularnie	2,5	2,5	4,5	74,1	16,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalacze	8,8	26,7	26,3	25,1	13,0
	Biorą dopalacze regularnie	3,2	2,2	5,3	76,6	12,6

Zdecydowana większość uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie może być związane z żadnymi negatywnymi

następstwami. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy eksperymentowaniu z marihuaną lub haszyszem. Używaniu tych substancji od czasu do czasu oraz paleniu papierosów od czasu do czasu. Jednak regularne palenie papierosów w ilości, co najmniej jednej paczki dziennie lub regularne palenie marihuany lub haszyszu traktowane jest jako zachowanie bardzo ryzykowne. Analiza rozkładów odpowiedzi wskazuje na nasilenie używania jako główne źródło zróżnicowania ryzyka, w mniejszym stopniu rolę tę pełni rodzaj substancji. Jest tak zarówno w klasach trzecich szkół gimnazjalnych jak i klasach drugich szkół ponadgimnazjalnych. Eksperymentowanie z tak niebezpiecznymi narkotykami, jak ecstasy, czy amfetamina traktowane jest w sumie jako mniej ryzykowne niż regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych. Ryzyko związane z poszczególnymi substancjami jest jednak również różnicowane przez badanych, chociaż, jak się wydaje, w mniejszym stopniu. Jeśli wziąć pod uwagę tylko odsetki respondentów wybierających odpowiedź „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźną w opiniach badanych uznać można amfetaminę (41,8% w młodszej grupie i 47,5% w starszej grupie). W przypadku przetworów konopi odsetki te są wyraźnie niższe – 26,1% w młodszej grupie i 24,1% w starszej grupie. Na poziomie regularnego używania największe odsetki badanych za obarczone dużym ryzykiem uznały dopalacze (77,6% w młodszej kohorcie i 76,6% w starszej kohorcie). Trzeba jednak dodać, że regularne palenie tytoniu oceniane było jako obarczone dużym ryzykiem przez niewiele mniejszą frakcję badanych (69,5%).

Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych ilościach. Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach, a na trzecim częstsze picie, ale w mniejszych ilościach. W starszej kohorcie Różnice między tymi dwoma ostatnimi stylami picia są jednak mniejsze niż różnica między częstym picciem w dużych ilościach, a pozostałymi stylami. Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem są

wyraźnie niższe nie tylko od odsetków badanych traktujących częste picie dużych ilości napojów alkoholowych jako bardzo ryzykowne, ale także tych, którzy jako bardzo ryzykowne traktują picie weekendowe. Oznacza to, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest dużo bardziej ryzykowne niż intensywne picie napojów alkoholowych lub tzw. „binge drinking”.

Można stwierdzić, że oceny poszczególnych substancji dokonywane przez uczniów z obu poziomów nauczania niewiele różnią się między sobą.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież jest dość dobrze zorientowana w skali zagrożeń. Nie ulega też ona stereotypom nadal obecnym wśród części starszego pokolenia, według których pojedyncze eksperymenty z narkotykami budzą znacznie większe zagrożenie niż częste używanie w dużych ilościach substancji legalnych, takich jak alkohol czy tytoń.

Porównanie ocen ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji dokonanych przez młodzież w Województwie Opolskim i w całym kraju umożliwiają dane zestawione w tabeli 53. Pokazują one odsetki uczniów, którzy wybrali odpowiedź „duże ryzyko”.

Uczniowie trzecich klas gimnazjów Województwa Opolskiego w nieco niższych odsetkach niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej potraktowali jako bardzo ryzykowne: wypijanie 4-5 drinków prawie codziennie, próby z przetworami konopi, regularne palenie marihuany lub haszyszu, regularne używanie amfetaminy lub ekstazy oraz próby z dopalaczami.

Uczniowie drugich klas szkół ponadgimnazjalnych mniej odbiegali w swoich ocenach od wyników badań ogólnopolskich. W niższych odsetkach potwierdzali duże ryzyko związane z regularnym paleniem marihuany lub haszyszu oraz regularnym używaniem ekstazy. Jednocześnie w wyższym odsetku uzanali za bardzo ryzykowne próbowanie amfetaminy.

Trzeba dodać, że w obu badanych grupach powyższe różnice nie są zbyt duże.

Tabela 53. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji - odsetki badanych wybierających odpowiedź „duże ryzyko”

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Palą papierosy od czasu do czasu	13,5	12,9
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	69,5	70,1
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	28,2	27,8
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	58,0	61,3
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	42,8	42,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	26,1	29,6
	Palą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	31,0	32,7
	Palą marihuanę lub haszysz regularnie	60,9	65,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	34,6	34,8
	Biorą ecstasy regularnie	64,2	67,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	41,8	42,8
	Biorą amfetaminę regularnie	71,8	75,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalacze	20,7	23,2
	Biorą dopalacze regularnie	77,6	78,4

Poziom klasy		Opolskie	Polska
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Pałą papierosy od czasu do czasu	13,1	12,7
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	69,5	70,5
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	30,7	29,3
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	59,4	60,6
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	35,6	35,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	24,1	26,6
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	28,2	30,5
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	58,5	64,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	39,5	37,7
	Biorą ecstasy regularnie	67,6	70,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	47,5	44,5
	Biorą amfetaminę regularnie	74,1	76,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalacze	25,1	22,6
	Biorą dopalacze regularnie	76,6	78,2

Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie o to, ilu zdaniem respondenta jego przyjaciół używa poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 54. Badani na to pytanie odpowiadali przy użyciu skali której krańce wyznaczane były przez odpowiedzi: „nikt” i „wszyscy”.

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodszych tylko ok. 3- 6% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby lub palił. W klasach starszych analogiczne odsetki nie osiągają 3%. Jednocześnie w klasach młodszych 23,8% badanych twierdzi, że co najmniej większość ich przyjaciół pali i 46,2% twierdzi, że większość pije. W klasach starszych takich respondentów było odpowiednio 32,5% i 65,9%. Znacznie mniej rozpowszechnione jest wśród przyjaciół respondentów zjawisko upijania się, 14,0% badanych w trzecich klasach gimnazjalnych i 7,3% w drugich klasach ponadgimnazjalnych nie przyjaźni się z nikim, kto by się upijał. Odsetek gimnazjalistów, których przyjaciele w większości upijają się wynosi 20,7%, a analogiczny odsetek wśród uczniów starszych – 21,7%.

W klasach młodszych 64,8% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi konopie, w klasach starszych – 73,4%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach młodszych jak starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe.

Tabela 54. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół

Poziom klasy		Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
III klasy gimnazjum	palą papierosy	6,3	33,7	37,2	20,5	2,3
	pije napoje alkoholowe	3,3	22,3	28,1	36,0	10,2
	upija się	14,0	39,9	25,4	17,7	3,0
	pali marihuanę lub haszysz	35,2	41,0	15,1	6,9	1,7
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	76,5	18,6	2,7	1,2	0,9
	bierze ecstasy	82,0	14,2	2,5	0,5	0,8
	używa środków wziewnych	80,1	14,8	2,8	1,3	1,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	palą papierosy	2,8	24,9	39,7	29,8	2,7
	pije napoje alkoholowe	1,5	7,3	25,2	48,1	17,8
	upija się	7,3	37,6	33,4	18,7	3,0
	pali marihuanę lub haszysz	26,6	47,7	18,4	6,2	1,1
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	76,7	18,8	3,2	0,8	0,5
	bierze ecstasy	80,4	15,1	3,1	1,2	0,2
	używa środków wziewnych	85,9	11,1	1,6	1,1	0,4

Relatywnie najczęściej spotykamy tu leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. Do posiadania wśród przyjaciół osób przyjmujących takie leki w ten sposób przyznało się 23,5% badanych w młodszej grupie i 23,3% starszych uczniów. Wśród gimnazjalistów na

drugim miejscu są środki wziewne (19,9%), a na trzecim – ecstasy (18,0%). W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych 19,6% badanych ma przyjaciół używających ecstasy, zaś 14,1% – środki wziewne.

Tabela 55 prezentuje odsetki badanych, którzy mają wśród swoich przyjaciół osoby używające poszczególnych substancji w Województwie Opolski oraz na poziomie kraju.

W przypadku prawie wszystkich środków stwierdzono brak znaczących różnic między uczniami mieszkającymi w Województwie Opolskim, a ich rówieśnikami w całym kraju. Jedynie odsetek osób posiadających wśród swoich przyjaciół osoby używające marihuanę lub haszysz jest nieco wyższy w Województwie Opolskim niż w skali całego kraju.

Tabela 55. Odsetki badanych, którzy mają wśród swoich przyjaciół osoby używające poszczególnych substancji

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	palą papierosy	93,7	93,4
	pije napoje alkoholowe	96,6	95,9
	upija się	86,0	85,0
	pali marihuanę lub haszysz	64,7	61,7
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	23,4	22,7
	bierze ecstasy	18,0	16,2
	używa środków wziewnych	19,9	17,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	palą papierosy	97,1	96,6
	pije napoje alkoholowe	98,4	98,7
	upija się	92,7	91,4
	pali marihuanę lub haszysz	73,4	70,1
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	23,3	22,7
	bierze ecstasy	19,6	18,9
	używa środków wziewnych	14,2	13,9

Istotnym czynnikiem ryzyka wczesnego sięgnięcia po substancje psychoaktywne może być używanie ich przez kogoś ze starszego rodzeństwa. Dane przedstawione w tabeli 56 pokazują, że znaczne odsetki badanych deklarują posiadanie starszego rodzeństwa, które nie stroni od papierosów, czy alkoholu, w tym spożywanego w ilościach prowadzących do upicia się.

Tabela 56. Używanie substancji wśród starszego rodzeństwa

Poziom klasy		Tak	Nie	Nie wiem	Nie mam starszego rodzeństwa
III klasy gimnazjum	Ktoś z rodzeństwa pali papierosy	23,8	38,7	2,1	35,4
	Ktoś z rodzeństwa pije napoje alkoholowe	40,9	19,3	3,6	36,2
	Ktoś z rodzeństwa upija się	12,5	44,7	6,8	36,0
	Ktoś z rodzeństwa pali marihuanę lub haszysz	8,0	51,8	4,1	36,1
	Ktoś z rodzeństwa bierze leki uspok. lub nasenne bez przepisu lekarza	2,0	58,0	3,6	36,4
	Ktoś z rodzeństwa bierze ecstasy	1,6	59,1	3,0	36,3
	Ktoś z rodzeństwa bierze środki wziewne	1,6	58,9	3,0	36,4
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ktoś z rodzeństwa pali papierosy	30,8	34,2	1,2	33,8
	Ktoś z rodzeństwa pije napoje alkoholowe	48,7	15,2	2,2	33,9
	Ktoś z rodzeństwa upija się	18,1	41,6	6,6	33,8
	Ktoś z rodzeństwa pali marihuanę lub haszysz	8,3	51,7	6,2	33,9
	Ktoś z rodzeństwa bierze leki uspok. lub nasenne bez przepisu lekarza	3,9	57,7	4,4	34,0
	Ktoś z rodzeństwa bierze ecstasy	2,6	60,1	3,2	34,1
	Ktoś z rodzeństwa bierze środki wziewne	2,4	60,4	2,9	34,3

Znacznie rzadziej uczniowie przyznawali, że ktoś z ich rodzeństwa używa przetworów konopi, leków uspokajających i nasennych lub ecstasy. Jeśli już taka deklaracja miała miejsce, w tej grupie środków najczęściej wskazywano na marihuanę lub haszysz.

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim z wynikami w całym kraju (tabela 57) nie ujawnia większych różnic, poza trochę większymi odsetkami badanych w drugich klasach szkół ponadgimnazjalnych, którzy mają starsze rodzeństwo palące papierosy lub upijające się.

Tabela 57. Używanie substancji wśród starszego rodzeństwa

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Ktoś z rodzeństwa pali papierosy	23,8	23,4
	Ktoś z rodzeństwa pije napoje alkoholowe	40,9	41,2
	Ktoś z rodzeństwa upija się	12,5	13,6
	Ktoś z rodzeństwa pali marihuanę lub haszysz	8,0	5,8
	Ktoś z rodzeństwa bierze leki uspok. lub nasenne bez przepisu lekarza	2,0	2,6
	Ktoś z rodzeństwa bierze ecstasy	1,6	2,0
	Ktoś z rodzeństwa bierze środki wziewne	1,6	2,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Ktoś z rodzeństwa pali papierosy	30,8	26,2
	Ktoś z rodzeństwa pije napoje alkoholowe	48,7	46,9
	Ktoś z rodzeństwa upija się	18,1	14,9
	Ktoś z rodzeństwa pali marihuanę lub haszysz	8,3	7,3
	Ktoś z rodzeństwa bierze leki uspok. lub nasenne bez przepisu lekarza	3,9	2,8
	Ktoś z rodzeństwa bierze ecstasy	2,6	1,7
	Ktoś z rodzeństwa bierze środki wziewne	2,4	1,5

Rodzice a używanie substancji psychoaktywnych przez młodzież

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi, a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami. Doniosłość profilaktycznej roli rodziny podkreślana była przez większość dorosłych badanych w ogólnopolskich badaniach ankietowych zrealizowanych w 2002 r. z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz powtórzonych w 2006 r. i 2010 r. przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. W referowanym tu badaniu kwestii stosunku rodziców do picia i używania innych substancji poświęcono dwa pytania. Pierwsze dotyczyło przyzwolenie na palenie tytoniu. Badani byli proszeni o odpowiedź na pytanie: czy gdyby chcieli palić papierosy, to ich rodzice pozwoliliby na to. Wyniki zestawiono w tabeli 58.

Tabela 58. Oczekiwana akceptacja rodziców dla palenia (Województwo Opolskie)

Poziom klasy		Pozwolili by mi palić	Nie pozwolili by mi palić w domu	W ogóle nie pozwolili by mi palić	Nie wiem
III klasy gimnazjum	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Ojciec	4,8	11,0	70,1	14,2
	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Matka	4,7	11,0	73,8	10,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Ojciec	11,7	15,8	53,2	19,3
	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Matka	10,4	17,5	56,8	15,3

Większość badanych gimnazjalistów jest przekonana o negatywnych reakcjach ze strony rodziców. Zdaniem 70,1% badanych ojców nie pozwoliłby im na takie zachowanie, a w opinii 73,8% nie pozwoliłaby matka. Tylko niespełna 5% badanych oczekiwałoby pełnego przyzwolenia ze strony rodziców. Dalsze 11% jest zdania, że brak zgody ograniczałby się do palenia w domu.

W klasach starszych mniejsze frakcje badanych oczekiwałyby braku przyzwolenia – 53,2% ze strony ojca i 56,8% ze strony matki. Prawie dwukrotnie wyższe niż wśród uczniów młodszych odsetki uczniów starszych spodziewałyby się pełnego przyzwolenia na palenie (ok. 10-12%).

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim zawartymi w tabeli 58 z wynikami w całym kraju zestawionymi w tabeli 59 wskazuje na brak istotnych różnic między analizowanymi obszarami wedle wyników uzyskanych w starszej grupie badanych. Wśród gimnazjalistów w Województwie Opolskim odnotować trzeba nieco wyższe odsetki oczekujących braku przyzwolenia na palenie ze strony rodziców, zwłaszcza matki, niż w tym miejscu na poziomie całego kraju.

Tabela 59. Oczekiwana akceptacja rodziców dla palenia (Polska).

Poziom klasy		Pozwolili by mi palić	Nie pozwolili by mi palić w domu	W ogóle nie pozwolili by mi palić	Nie wiem
III klasy gimnazjum	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Ojciec	4,8	8,1	73,1	14,0
	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Matka	4,2	7,9	77,4	10,5
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Ojciec	11,0	15,7	55,1	18,2
	Oczekiwane przyzwolenie na palenie - Matka	9,8	16,4	60,7	13,1

Następne pytanie dotyczące rodziców sondowało spodziewaną reakcję z ich strony na upijanie się, używania przetworów konopi oraz używania ecstasy. Jak wynika z danych zebranych w tabeli 60 zdecydowana większość oczekuje reakcji w postaci braku pozwolenia ze strony rodziców na upijanie się, a także na używanie takich substancji jak przetwory konopi i ecstasy. Znacznie niższy odsetek respondentów spodziewałby się nieco słabszej reakcji polegającej na zniechęcaniu.

Tabela 60. Oczekiwane reakcje rodziców na poszczególne zachowania (Województwo Opolskie).

Poziom klasy		Nie pozwoliłaby na to	Zniechęcałaby mnie do tego	Nie wiedziałaby o tym	Zaprobowalaby to	Nie wiem
III klasy gimnazjum	Spodziewana reakcja matki na upijanie się	63,3	15,0	12,6	2,1	6,9
	Spodziewana reakcja ojca na upijanie się	59,7	15,3	11,7	2,8	10,4
	Spodziewana reakcja matki na używanie marihuany lub haszyszu	72,3	7,6	11,1	1,7	7,3
	Spodziewana reakcja ojca na używanie marihuany lub haszyszu	69,4	6,0	11,1	2,5	11,0
	Spodziewana reakcja matki na używanie ecstasy	76,9	4,0	8,7	2,0	8,4
	Spodziewana reakcja ojca na używanie ecstasy	72,9	4,3	9,2	1,9	11,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Spodziewana reakcja matki na upijanie się	50,5	31,4	10,0	2,4	5,7
	Spodziewana reakcja ojca na upijanie się	49,3	26,1	9,9	2,9	11,9
	Spodziewana reakcja matki na używanie marihuany lub haszyszu	74,5	7,7	10,0	1,4	6,4
	Spodziewana reakcja ojca na używanie marihuany lub haszyszu	71,3	7,2	9,0	1,5	11,0
	Spodziewana reakcja matki na używanie ecstasy	81,2	3,9	7,0	0,7	7,2
	Spodziewana reakcja ojca na używanie ecstasy	76,2	5,1	6,9	0,4	11,4

Jedynie około jednoprocentowe frakcje badanych oczekiwałyby akceptacji ze strony rodziców używania przetworów konopi lub ecstasy. Zgody na upijanie się spodziewa się niewiele więcej badanych bo 1-3%.

Tabela 61. Oczekiwane reakcje rodziców na poszczególne zachowania (Polska).

Poziom klasy		Nie pozwoliłaby na to	Zniechęcałaby mnie do tego	Nie wiedziałaby o tym	Zaprobowalaby to	Nie wiem
II klasy gimnazjum	Spodziewana reakcja matki na upijanie się	65,0	14,2	12,0	1,5	7,3
	Spodziewana reakcja ojca na upijanie się	62,5	14,0	10,5	2,1	10,9
	Spodziewana reakcja matki na używanie marihuany lub haszyszu	75,8	5,4	9,9	1,4	7,6
	Spodziewana reakcja ojca na używanie marihuany lub haszyszu	73,2	5,0	9,2	1,5	11,0
	Spodziewana reakcja matki na używanie ecstasy	78,7	2,9	8,1	1,2	9,0
	Spodziewana reakcja ojca na używanie ecstasy	75,5	3,3	8,2	1,3	11,6
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Spodziewana reakcja matki na upijanie się	53,0	27,4	10,2	2,5	7,0
	Spodziewana reakcja ojca na upijanie się	50,1	23,4	10,2	3,5	12,8
	Spodziewana reakcja matki na używanie marihuany lub haszyszu	74,5	7,1	9,9	1,5	7,0
	Spodziewana reakcja ojca na używanie marihuany lub haszyszu	69,7	6,7	10,0	1,3	12,2
	Spodziewana reakcja matki na używanie ecstasy	78,9	4,0	7,9	1,2	8,0
	Spodziewana reakcja ojca na używanie ecstasy	73,3	4,4	8,6	0,9	12,7

Należy odnotować, że rozkłady odpowiedzi w klasach starszych niewiele odbiegają od uzyskanych w klasach gimnazjalnych w zakresie oczekiwanych reakcji rodziców na używanie substancji nielegalnych. Oznaczać to może,

że każde z tych zachowań spotyka się z brakiem akceptacji niezależnie od tego, w jakim wieku się zdarza. Inaczej jest jak pamiętamy w przypadku kwestii palenia tytoniu poruszonej w poprzednim pytaniu. Rodzice starszej młodzieży w znacząco większym odsetku niż rodzice młodszych akceptowali palenie u swoich pociech.

Spodziewane reakcje rodziców raportowane przez badanych w Województwie Opolskim nie odbiegają w istotny sposób od wyników uzyskanych w tym zakresie w całym kraju (tabela 61).

Gry hazardowe

Sektor gier i zakładów wzajemnych w Polsce, obejmujący takie formy działalności jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi i problemom z nim związanym poświęca się niewiele uwagi w debacie publicznej. Hazard patologiczny, czyli uzależnienie od gier, w powszechnej opinii uznawane jest za stosunkowo marginalne zjawisko dotyczące niewielkiej liczby dorosłych mężczyzn. Hazard problemowy i patologiczny prowadzi do różnego rodzaju problemów zarówno u samych graczy, jak i u ich rodzin oraz najbliższego środowiska społecznego.

Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych skłania do postawienia pytania o rozpowszechnienie uprawiania gier, które z czasem mogą doprowadzić do problemu hazardu.

Dane z tabeli 62 sugerują, że ok. jednej trzeciej młodzieży ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. Wśród gimnazjalistów takie doświadczenia

zebrało 32,5% badanych, zaś w starszej kohorcie – 40,3% badanych. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 8,4% gimnazjalistów i 9,2% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 62. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Kiedykolwiek w życiu	32,5	32,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	15,8	16,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	8,4	8,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Kiedykolwiek w życiu	40,3	37,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	19,3	19,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,2	10,0

Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim z wynikami w całym kraju pokazuje prawie identyczne odsetki badanych, którzy mają za sobą doświadczenia grania na pieniądze.

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego (tabela 63). Pierwszy to potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy, a drugi to okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego jak dużo gra w gry hazardowe.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 6,9% uczniów trzecich klas gimnazjów oraz 10,6% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych.

Kłamanie w sprawie tego jak wiele się gra okazało się mniej rozpowszechnione, tylko 3,6% uczniów trzecich klas gimnazjów oraz 3,8% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych przyznało się do tego zachowania.

Tabela 63. Granie problemowe w gry hazardowe

poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	6,9	7,3
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,6	3,0
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	10,6	9,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	3,8	3,4

Uczniowie, którzy zadeklarowali oba symptomy, stanowili wśród gimnazjalistów 2,3%, zaś wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 2,6%.

Granie problemowe jest równie często rozpowszechnione wśród uczniów z Województwa Opolskiego, jak przez uczniów w całym kraju.

Wiarygodność wyników

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relewin. Jak pamiętamy z cytowanych już wyników używanie tego środka chociaż raz w życiu zadeklarowało 1,5% gimnazjalistów i 1,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Oznaczać to może, że badani

w nieznacznym tylko stopniu deklarowali doświadczenia, które nie miały pokrycia w faktach.

Próba przybliżenia skali możliwego zatajania swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety było pytanie, które brzmiało: Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 64.

Jedynie ok. 7% badanej młodzieży zadeklarowało brak zaufania twierdząc, że nie przyznałoby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. Młodszy uczniowie w takim samym odsetku, co starsi twierdzili, że nie przyznałoby się do ich używania.

Tabela 64. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
III klasy gimnazjum	26,7	44,2	21,1	3,7	4,3
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	34,7	42,0	15,7	3,5	4,0

Porównanie wartości wskaźnika dla Województwa Opolskiego i dla całego kraju wskazuje na bardzo zbliżony poziom zaufania respondentów w Województwie Opolskim, jak na poziomie całego kraju (tabela 65).

Tabela 65. Poziom zaufania respondentów (odpowiedzi: „chyba nie” lub „zdecydowanie nie” na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania substancji, gdyby ich używał)

Poziom klasy		Opolskie	Polska
III klasy gimnazjum	Przyznanie się do używanie marihuany lub haszyszu	8,0	8,9
II klasy szkół ponadgimnazjalnych	Przyznanie się do używanie marihuany lub haszyszu	7,5	6,5

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wyniki badania w Województwie Opolskim na tle wyników w całym kraju skłaniają do sformułowania kilku wniosków, a w ślad za nimi kilku rekomendacji.

Młodzież z Województwa Opolskiego wedle wyników badania zrealizowanego w 2011 r. jawi się jako silnie zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne. Nieco częściej niż ma to miejsce na terenie całego kraju odnotowano deklaracje picia napojów alkoholowych, a także upijania się. Większość wskaźników dotyczących substancji nielegalnych także jest dość wysoka, chociaż niższa niż w przypadku substancji legalnych. Prowadzenie działań profilaktycznych powinno zatem nadal stanowić bezwzględny priorytet. Porównanie wyników uzyskanych w Województwie Opolskim i w całym kraju nie pokazuje większych różnic w rozpowszechnieniu eksperymentowania z substancjami, jak również w ich aktualnym czy częstym używaniu. Jedynie w przypadku marihuany i haszyszu większy odsetek młodzieży w Województwie Opolskim deklaruje używanie, co najmniej jednej z tych substancji. Prawidłowość ta dotyczy młodzieży w obu kohortach, szczególnie dużą różnicę można zaobserwować wśród młodszej młodzieży.

W połączeniu ze skłonnością do względnie liberalnego podejścia młodzieży do tej substancji, czy przekonaniem o mniejszym ryzyku szkód związanych z jej używaniem niż w przypadku innych narkotyków, widoki na przyszłość nie rysują się zbyt optymistycznie. Nie można wykluczyć, że grunt pod wzrost zainteresowania przetworami konopi przygotowało upowszechnianie się „dopalaczy”, a następnie radykalne zamknięcie dostępu do nich. Sprawdzenie tej hipotezy wymagać będzie pogłębionych analiz i porównań międzynarodowych.

Wydaje się, że podejmując działania profilaktyczne wśród młodzieży warto pamiętać o tym, by przekaz profilaktyczny, szczególnie o charakterze edukacyjnym, przystawał do doświadczeń, postaw i przekonań młodych ludzi.

Wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych w opiniach uczniów młodszych skłania do zwrócenia bacznej uwagi na kwestie sprzedaży alkoholu niepełnoletnim. Zintensyfikowanie działań kontrolnych w tym zakresie, szczególnie, jeśli chodzi o sprzedaż napojów wysokoprocentowych, wydaje się koniecznym uzupełnieniem działań profilaktycznych skierowanych na ograniczanie popytu na napoje alkoholowe wśród młodzieży. Warto dodać, że ograniczenia sprzedaży napojów alkoholowych są jednym ze sposobów ograniczania spożycia alkoholu o potwierdzonej skuteczności, oczywiście, jeśli udaje się je rzeczywiście wyegzekwować.

Wydaje się, że znaczne rozpowszechnienie używania substancji, a szczególnie rozmiary zjawiska picia alkoholu i używania przetworów konopi, jest efektem głębokiej zmiany obyczajowej, jakiej doświadczyliśmy w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Dla redukcji rozpowszechnienia używania zarówno substancji legalnych, jak i nielegalnych, potrzebna jest nie tylko mobilizacja całego społeczeństwa oparta na pełnym konsensusie, co do celu, jaki chcemy osiągnąć, ale też i pomysły nowego podejścia do ograniczenia popytu na substancje wśród młodzieży.

Znaczne rozmiary grup zaangażowanych w używanie substancji skłaniają do zastanowienia nad przeformułowaniem akcentów w strategii prewencyjnej. Rozbudowy zdaje się wymagać oferta dla młodych ludzi używających

względnie często substancji nielegalnych lub pijących często, w ilościach prowadzących do nietrzeźwości. Wielu z nich nie uda się przekonać do zmiany tego stylu życia, konieczne wydaje się zatem, podjęcie działań zmierzających do minimalizacji szkód, do jakich taki styl życia może prowadzić.